

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra hudební výchovy

ŠTECOVÁ EDITA
III. ročník – kombinované studium

Obor: Učitelství pro mateřské školy

BAKALÁŘKÁ PRÁCE

Hlasový vývoj a rozvoj dítěte

Vedoucí práce: Mgr. Šířická Jarmila

OLOMOUC 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 20. 6. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Jarmile Šiřické za odborné vedení, pomoc, ochotu, trpělivost a cenné rady při psaní této bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině a přátelům za podporu při studiu.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1. Historický aspekt	9
1.1 Pravěk	9
1.2 Starověk (4. tis. př. n. l. – 476 n. l.)	9
1.3 Středověk (4. – 15. století)	10
1.4 Humanismus a Renesance (14. - 17. století)	12
1.5 Barok (17. – pol. 18. století)	12
1.6 Klasicismus (18. a zač. 19. století)	13
1.7 Romantismus (19. století)	14
1.8 Hudba 20. století	14
2. Psychologie dítěte	16
2.1 Věkové kategorie a specifika	16
2.1.1 Smyslové vnímání hudby a rytmu, motorika, dýchání, hlasové a sluchové záležitosti v jednotlivých věkových kategoriích	16
3. Vysvětlení pojmu - hudba, rytmus, sluch, hlas a dýchání, pohyb	23
3.1 Hudba	23
3.2 Rytmus	23
3.3 Sluch	23
3.4 Hlas a dýchání	24
3.5 Pohyb	26
4. Hudební výchova a hlasový výcvik, psychologické předpoklady hudební výchovy a hlasového výcviku, využití hudební výchovy v RVP PV	26
4.1 Hudební výchova a hlasový výcvik	26
4.2 Psychologické předpoklady hudební výchovy a hlasového výcviku	27
4.2.1 Hudební vlohy	27
4.2.2 Hudební schopnosti	27
4.2.3 Hudební činnosti	28
4.3 Využití hudební výchovy v RVP PV	28
Empirická část	32
5. Průběh výzkumu	33
5.1 Metoda výzkumu první části zaměřená na rodinu	33
5.1.1 Stanovení cíle a oblast výzkumu	33
5.1.2 Rodina a její vliv na hlasový vývoj a rozvoj dítěte	33
5.1.3 Průběh a realizace výzkumu	33
5.1.4 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření	34
5.1.5 Konkrétní analýza dotazníku	34
5.1.6 Shrnutí a interpretace výsledků vlivu rodiny na hlasový vývoj a rozvoj	41
5.2 Metoda výzkumu druhé části zaměřená na děti v MŠ	45
5.2.1 Oblast výzkumu	45
5.2.2 Hlasová průprava	45
6. Charakteristika tříd v MŠ a praktické návrhy	52
6.1 Kaštánci 3-4,5 let	52
6.2 Veverky 5-6 let	52
6.3 Doporučení pro MŠ	53
6.4 Doporučení pro rodiče	54
Závěr	56
Použitá literatura a prameny	58

Seznam příloh.....	61
Anotace	

*Osvobod' svůj hlas – a osvobodíš člověka.
Tibetské rčení*

Úvod

Lidský hlas je neodmyslitelnou součástí našeho života. Denně jej používáme, počítáme s ním, považujeme jej za samozřejmost. Hlas je nám dán od narození. Pomáhá nám začlenit se do společnosti a to především formou komunikace se svým okolím, díky hlasu navazujeme přátelství, sdělujeme své nálady, emoce, svá přání, zážitky, navzájem se obohacujeme. Vždyť někteří lidé považují lidský hlas za člověku nejpřirozenější hudební nástroj (1). Když někdo hraje na hudební nástroj, náležitě se k němu chová, dbá o jeho zevnějšek, ale i útroby. Měl by však pravidelným cvičením zlepšovat své dispozice ke hraní, dát nástroji „duši“. Pak býváme svědky nádherných chvil, kdy hudební nástroje v ruce umělce ožívají. Na druhou stranu, když si houslista zničí housle, koupí si nové. S hlasem to samé udělat nemůžeme. Proto je nesmírně důležité, věnovat mu náležitou péči. Je třeba jej rozvíjet a zdokonalovat a tím zušlechťovat sami sebe. Lidé s tím začínají v různém věku, ale myslím si, že nejlepší doba k vytvoření správných hlasových návyků je období dětského věku.

Práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol, které obsahují ještě podkapitoly. V první kapitole se budu, kromě úvodu zabývat historickým aspektem hudby (zpěvu, rytmu) od pravěku až po současnost. Druhá kapitola je teoretickou částí celé práce, v níž se zaměřím na psychologii dítěte, věkové kategorie a specifika, dále na smyslové vnímání hudby, rytmu, dále na promítnutí hudby, či zpěvu do motoriky, dýchání a jak tohle všechno koresponduje s RVP PV. Třetí, praktická kapitola se zabývá diagnostikou rodiny a jejího vlivu na hlasový vývoj dítěte a pozoruje, do jaké míry se na hlasovém vývoji a rozvoji dítěte podílí mateřská škola..

Cílem této práce je zkoumat kladné, či záporné působení rodiny na hlasový vývoj dítěte, na základě pozorování a práce s dětmi zjistit angažovanost hlasového výcviku v mš. Zamýšlí se nad tím, zda jsou děti schopny pokroku při pravidelné práci s hlasem. Také chce dětem ukázat jejich hlasové možnosti, aby se aktivně podílely na vývoji svého hlasu, zlepšily tak hlasovou kvalitu co do rozsahu, dynamiky, správného dýchání za pomoci rytmu, aby dětem vzrostlo sebevědomí v mluveném i zpěvním projevu, nebály se svého hlasu, uměly se hudebně vyjádřit a aby uměly projevit radost z hudebně získaného prožitku.

Zaměřila jsem se na „*Hlasový rozvoj a vývoj dítěte*“, protože mám v dnešní době pocit, že se v rodinách málo zpívá, málo mluví, lidský hlas a vlastně komunikace samotná je nahrazena různými sdělovacími prostředky a dětem v této oblasti chybí přirozené hlasové vzory. V mluveném projevu schází zpěvnost a špatné používání hlasu vede ke klesající hlasové tendenci. Ta je patrná i u malých dětí, u nichž je přirozená výška hlasu potlačována a snižována jak ze strany rodičů, tak ze strany společnosti. Dnes se stále častěji setkáváme v mateřských školách při různých akcích jako jsou např. besídky především s reprodukovanou hudbou. Hlásky dětí jsou často přehlušeny hlasy zpěváků z CD nosičů a děti se dobře neslyší, jen napodobují zvuky, které k nim doléhají. Mnohdy nerozumí ani textu. Přitom děti samotné mají v sobě zakódovanou přirozenou potřebu zpívat. Hlas je zušlechťován a posilován především zpěvem.

Teoretická část

1. Historický aspekt

1.1 Pravěk

Kdybychom se vrátili do historie na samý počátek lidských dějin, zjistíme, že hlas nezněl vždy v takové podobě, jaké ho známe dnes. Dalo by se říct, že s vývojem člověka od pravěku až po současnost se vyvíjel i jeho hlas.

Mnoho důkazů o tom, jak se lidé v pravěké společnosti vokálně vyjadřovali není. Mezi vědci panují spíše spekulace o tom, kdy byl pravěký člověk vůbec schopen ze sebe vyloudit nějaký zvuk. K tomu, aby se člověk mohl vokálně dorozumívat je nutná fyziologická (rozvoj hrdla, lebečních dutin, funkce svalů, mozková kapacita...) a psychologická (potřeba dorozumívat se s ostatními) připravenost. Pro tuto nedostatečnost nemůžeme hledat počátky hudby u neandrtálce. Přestože archeologické nálezy jsou pouze fragmenty, tak první hudební i hlasové kroky vedou do období mladšího paleolitu (40 000 let př. n. l.). V této době spočívalo těžiště hudebního projevu na lidském hlasu, který byl doprovázen hrou na tělo (tleskání, dupání) a hrou na jednoduché hudební nástroje (tlučení dvou kamenů o sebe, hra na dutá dřeva, později kostěné flétny, jednoduché bubny...). Hudba byla v pravěku projevem nikoliv uměleckým, jako nyní, ale spíše magickým. Zpěvem se lidé snažili ovlivnit temné kouzelné síly, přírodní úkazy, zabránit pohromám, vyrovnávat se s úzkostí ze smrti a jinými situacemi, které jim život přinášel. Hlavním zpěvákem býval šaman, který zároveň působil jako léčitel, duchovní a psycholog. Neoplýval však velkým hlasovým rozsahem asi 2-3 tónů, neboť činnost fonace ještě nedosáhla většího počtu tónů a také hudební zvuky se podobaly spíše řeči tehdejšího období. Intonace byla kolísavá bez přesných intervalových vzdáleností (Navrátil, 2003). Poměrně dobře je známá čínská, západoindická a perská kultura. Mezi sebou se jejich vzájemné styly liší, ale celkově mají podobnou úlohu ve společnosti.

1.2 Starověk (4. tis. př. n. l. – 476 n. l.)

Ve starověku se setkáváme s hudební kulturou **egyptskou a mezopotamskou, židovskou a antickou**. Hudba egyptská a mezopotámská se prolíná nejen do kultických obřadů, nýbrž tvoří neodmyslitelnou součást všech významných slavností. Nejde jen o nějaké náhodné vytržení, ale začíná se zde projevovat systematické teoretické zkoumání hudby, ale stává se citovou záležitostí (Navrátil, 2003). I když tato kultura disponovala mnoha rozličnými nástroji, které lidé používaly v různých kombinacích, hovoříme stále o jednohlasu.

Do popředí se dostává i hudba **židovská**. Židé hudbu vnímají jako prostředníka mezi bohem a člověkem. Hudba dosáhla největšího rozmachu za krále Davida a Šalamouna,

důkazem nám jsou židovské prameny, především Bible a její starozákonní knihy. Obzvláště bohatou sbírkou židovských a nábožensky založených hudebních textů jsou žalmy. U žalmů se objevuje dvojí způsob přednesu responsoriální – sólista/sbor a antifonální – dva sbory si vzájemně odpovídají. „Zpěv býval doprovázen zvířecím rohem (šofarem), harfovým nástrojem Davidovým (kinnorem) a nebelem předchůdcem lyry“ (Navrátil, 2003, s. 24).

Antická hudební kultura, nebo-li hudební kultura starověkého Řecka a Říma se dělí na tři období – archaické, klasické a helénistické. Přestože kultura této doby byla velmi bohatá, z hudební oblasti řecké kultury se nám toho moc nezachovalo. Přesto není sporu o tom, že hudba této doby měla výsostné postavení. Lidé opěvovaly život doslova na každém kroku, hudba nechyběla na žádné slavnosti, pohřbu, ale také při práci. Zatímco v archaickém období se dovídáme o pěvcích hrdinských eposů a má výsostné postavení i v klasickém období, v helénistickém období ji Boethius nazývá hanebným řemeslem, neboť pozbývá jednoduchosti, důstojnosti a skromnosti. Když pomíneme poslední období, naplňovala hudba člověka stále hodnotami duchovními, estetickými, ale také etickými. Objevuje se zde aulodie a kitharodie (spojení zpěvu s nástrojem), sólové zpěvy i sbory, lidové písně a epické básně (Ilias a Odysea). Zpěvní hry byly doprovázeny na lyru nebo aulos. Z řeckých památek se zachovala Píseň Seikilova.

1.3 Středověk (4. – 15. století)

Definovat středověk je velice složité pro jeho obrovskou časovou rozlehlost. Celé toto období je bohatě vnitřně rozděleno. Nalezneme v něm jak prvky prostého, neokázalého křesťanského umění, tak drsnost a monumentálnost umění prerománského, románského a v neposlední řadě také bohatě propracovanou kulturu gotickou (Navrátil, 2003). Středověkou hudební kulturu můžeme rozdělit do dvou linií: křesťanský hudební zpěv a středověkou světskou hudbu. Jedno je však společné celému středověkému umění a to je kulturní nadvláda církve. Středověk má výrazně duchovní charakter. Je zde potlačována smyslovost, tělesnost a pozemskost a veškeré lidské snažení a umělecká tvorba má sloužit k oslavě Boha a je výrazem touhy po božím království. Církev měla takovou moc, že ovlivňovala všechny oblasti kultury a umění tehdejší doby. Nejinak tomu bylo i v hudbě a hlasovém projevu (zpěvu).

„Jádrem křesťanského zpěvu se stal orientální židovský liturgický zpěv oplodněný diatonickou hudební kulturou antickou“ (Navrátil, 2003, s. 37). Za zakladatele dnešního liturgického zpěvu církve římskokatolické bývá považován papež Řehoř, který obnovil již téměř zanikající Scholu cantorum (školu pěvců), která vznikla pro zvelebení církevního

zpěvu. A protože to byl Řehoř, který dal dohromady všechny zpívané bohoslužebné zpěvy, říká se římskokatolickému liturgickému zpěvu gregoriánský chorál. Gregoriánský chorál je rovný, jednohlasý zpěv ve volném rytmu. Uskutečňoval se buď prostým recitačním nebo koloraturním způsobem. „*Texty jsou psány latinskou prózou, melodika je nesena starými tóninami iónskou, dórskou aj.*“ (Navrátil, 2003, s. 38). Jelikož se při mších zpívalo a mluvilo latinsky, tedy jazykem, kterému prostí lidé moc nerozuměli, snažil se prostý lid zpívat duchovní písně ve vlastním jazyce. Vzniká tak prostor pro vznik duchovní lidové písně. U nás je známá píseň *Hospodine, pomiluj ny* (Navrátil, 2003).

Kromě duchovních písní se ve středověku setkáváme se světskou tvorbou. Vzniká v důsledku stěhování národů, kdy se původní staré národy setkávají s novými. Jde o tvorbu keltskou, germánskou a slovanskou. Světští hudebníci a zpěváci jsou však vlivem církve odsunuti až na pokraj společnosti a bývají nazýváni šašky, sluhy, apod. Jejich postavení se lepší ve 12. století, kdy se začínají sdružovat, podobně jako řemeslníci do různých cechů. Stát se příslušníkem cechu, mistrem pěvcem (meistersingrem) mohl jen člověk, který uměl píseň složit, otextovat a interpretovat. Na vyšší úrovni stáli trubadúři, truvéři a minnesingeři se svými tzv. rytířskými zpěvy, kterými opěvovaly hrdinské válečné činy, ale také milostné náměty. Postupně se začíná rozvíjet středověký vícehlas. První zapsané dvojhlasý pochází z 9. století. Myslím, že je důležité zmínit termíny *ars antiqua* a *ars nova*. Obě dvě epochy zabývající se vícehlasy. *Ars antiqua* se zasloužila o vznik notace a rytmu, *ars nova* byla přínosem v melodice, dochází k rozvoji harmonie a poprvé se zde setkáváme s pojmem kontrapunkt (vedení hlasů ve vzájemném protipohybu). Formami *ars nova* byly madrigal – dva, později tři hlasy tvořící harmonii, ballata – taneční píseň a caccia (lov, honba) – vycházející z kánonu. „*Ars nova představuje nástup umění vyjadřujícího nový vztah ke světu a životu. Je už uměním přechodu z gotiky k renesanci*“ (Navrátil, 2003, s. 48).

V českých zemích se hudební kultura rozvíjela jen velmi pozvolně a se zpožděním. Většina dochovaných notových zápisů je církevního původu. Hlavním zpěvem byl gregoriánský chorál. Mimo něj se ale objevuje i lidová píseň světská, která existovala od nepaměti a vycházela ze života prostých lidí, není však písemně dochována. Můžeme zmínit například písně *Svatý Václave*, *Ktož sú boží bojovníci*, *Povstaň, povstaň veliké město pražské aj.* Neméně významná je i světská umělá hudba, mající spíše milostný, taneční, kolední a satirický charakter. Období vrcholné gotiky se pro svou zanícenost a myšlenkovou hloubku stalo základem celé české hudební tradice.

1.4 Humanismus a Renesance (14. - 17. století)

V humanismu a renesanci se pozornost navrácí zpět ke člověku a jeho lidskosti, ke světu a smyslovosti. Toto období bývá považováno za znovuzrození antiky a její kultury. Přebírá z ní velké množství prvků, které tvůrčím způsobem užívá a přetváří (2). V renesanci je kladen velký důraz na libozvučnost, kontrast, soulad, řád, stoupá důraz na harmonii. V tomto období vznikají označení bas, tenor, alt, soprán. Dochází k rozvoji vokální polyfonie a kompozice. Hudební vokální tvorba se také dělí na chrámovou (motety, mše) a světskou, v níž má největší význam chanson, který se stále zdokonaluje.

V našich zemích měla ústřední místo duchovní píseň, kterou můžeme nacházet v kancionálech Šamotulském a Ivančickém. Světská píseň byla také velice rozšířená, ale je tradována spíše ústně. Některé však byly zapsány, jako například Haničko milá, Pěkná Káča trávu žala, Stojí lipka v širém poli, Vij mi věnec, aj. Vlivem reformace se u nás vokální polyfonie rozvíjela s velikým zpožděním, ale nakonec se česká hudba vyrovnala s evropským náskokem.

1.5 Barok (17. – pol. 18. století)

Baroko je období plné nepokojů a neklidu, neustálé boje o moc v Evropě nakonec vyústily ve třicetiletou válku. Nemálo k tomu přispěla i církev válečným nástupem katolické protireformace, nyní jako církev bojující v čele s jezuitským řádem. Tato dramatická situace se nutně musela promítnout do všech oblastí barokního umění. Upouští od renesančního racionalismu, kde má všechno rozumové opodstatnění. „*Naopak se snaží podmanit si a strhnout smysly člověka a nedat mu možnost rozumové úvahy*“ (Navrátil, 2003, s. 74). Barok je protiklad renesance, působí asymetricky, neharmonicky, preferuje prostornost, volnost a pohyb. Charakteristika barokního slohu se promítla i do hudby, zdá se být harmonicky zmatenou, melodicky obtížnou a kostrbatou. Výrazně se lišila od hudby renesanční. Pro baroko je charakteristická zpěvnost, líbivost a emocionální působivost. To je dáno především monodií (melodie doprovázená harmonií). Melodická linie je zvrásněná a dynamická, skladbu nebo píseň provázejí náhlé harmonické změny, díky střídání dur a moll, používáním chromatiky, ale také zvuková barva daná přidáním a kombinováním nových nástrojů. Hlavními hlasy je soprán a bas, ostatní hlasy jsou doprovodné (3). Pro baroko je typická opera, která se zrodila z experimentů florentské cameraty, kde se snažili oživit divadelní umění starověkých Řeků. Opera se stává nádhernou podívanou s velkolepou, nakaširovanou výpravou. Soustředí se do měst jako jsou Benátky, Neapol a mimoitalské Francie. Benátská opera představuje první sólový hudebně-dramatický zpěv s omezením

sboru, vyvíjející se ve verdiovské bel canto. Neapolská opera má navíc čtyři konzervatoře a vyniká technickou propracovaností a nadvládou zpěvného hlasu. Jen pro zajímavost. V baroku bylo zakázáno účinkování žen na jevišti. Proto byli chlapci s krásným hlasem již v útlém věku kastrováni, aby o svůj pěkný hlas nepřišli vlivem mutace. To trvalo až do roku 1870, kdy byla kastrace zakázána. Jeden z nejvýznamnějších pěvců té doby byl Farinelli, vlastním jménem Carlo Broschi. Na jedno nadechnutí dovedl zazpívat až 150 tónů a tón dokázal držet déle než jednu minutu. „*Jediná žena, která obstála v konkurenci kastrátů, byla Faustina Bordoni, žena skladatele Haaseho*“ (Navrátil, 2003, s. 86). Italská opera zasáhla skoro celou Evropu, kromě Francie. Francie odmítala italskou barokní nabubřelost a snažila se o rozumovou vyváženost ve všech oblastech umění. Francouzská opera se snažila o přirozenost – zamítá kastráty a jejich hlasy nahrazuje přirozenými. Staví na dramatickosti a díky tomu vzniká nový typ opery tragédie lyrique (lyrická tragédie). Barokní vokální hudba měla také své místo. Psala se oratoria, kantáty, mše, madrigaly, árie, sonety, serenaty aj., většinou s milostným námětem.

1.6 Klasicismus (18. a zač. 19. století)

Jak jsem se již zmínila, Francie staví do popředí hlavně rozum, na jehož základě by se měl každý jednotlivec a společnost všestranně a harmonicky rozvíjet. Je to jakoby návrat k antickým a renesančním ideálům. A právě na francouzském královském dvoře se rodí nový umělecký sloh klasicismus. Klasicismus se vyznačoval přísným dodržováním pravidel, filozofickými úvahami, abstraktními ideály o lásce, kráse a pravdě, je vyrovnanější a klidnější. Ve srovnání s barokem působí poněkud kontrastně. Klasicistní vlastnosti se promítají též do hudby. „*Složitá polyfonie vrcholného baroka je často nahrazena prostou homofonií. Harmonie je jednodušší a prostší, rytmika živější a přehlednější*“ (Navrátil, 2003, s. 122). Ve vokální sféře je kladen důraz na dramatickosti a pravdivost. Nejvíc patrné to bylo v opeře, která pronikla i do církevní hudby a oratorií. Nelze opomenout hudebního velikána té doby Wolfganga Amadea Mozarta, jehož tvorba vynikla zpěvností, hloubkou, procítěností. Byl autorem 18-ti oper (Figarova svatba, Don Giovanni, Kouzelná flétna) a 64 vokálních skladeb (Requiem, 40 písní Fialka, árie...).

V našich zemích byly velmi oblíbené lidové hry se zpěvy. Velmi populární byly písně a pastorely Jakuba Jana Ryby, zvláště Česká vánoční mše (Hej, mistře, vstaň bystře). Český hudební klasicismus je v důsledku sedmileté války o slezské dědictví v nepříznivé ekonomické situaci. Mnozí významní čeští hudebníci a skladatelé proto museli emigrovat do

jiných zemí, kde dále šířili dobrou pověst české hudby. Naše hudební scéna však byla o tyto velikány ochuzena.

1.7 Romantismus (19. století)

Období romantismu je protkáno citem, je kladen důraz na individualitu, zvláště na prožitek, také na duši, zvláště psychicky trýzněnou, je plné fantazie a tajemství. V tomto slohu jde o vítězství citu a fantazie nad rozumem. Umělci se odklánějí od přísných forem, které byly vlastní pro klasicismus. Do uměleckých děl se prolínají duševní stavy umělce. Každý tvoří, jakoby sám za sebe. Dokonalost zde nehraje žádnou roli, ale mnohem větší důraz je kladen na opravdovost a osobitost. V hudbě je typickým produktem symfonická báseň a to platí i pro operu, reformovanou operu, ve které jsou ztvárněny různé náměty z historie, pohádkové, z lidového prostředí s důrazem na citovou stránku (Navrátil, 2003). Citovost vystupovala z melodie, bohaté harmonie, ze stále se rozšiřující instrumentace. Své místo měla písňová a operní tvorba mnoha autorů té doby.

V našich zemích se za významné považuje založení pražské konzervatoře (1811). Zazněla u nás také první česká opera Františka Škroupa *Dráteník a zpěvohra Fidlovačka*, z níž se zpěv „Kde domov můj“ stal přímo symbolem hymnické písně (Navrátil, 2003). Hlavními představiteli české hudební scény byli Bedřich Smetana (*Braniboři v Čechách*, *Prodaná nevěsta*, jediná písňová sbírka *Večerní písně*), Antonín Dvořák (*Rusalka*, *Čert a Káča*, *Jakobín*, *Armida*, z vokální tvorby *Stabat mater*, *Rekviem*, písňové cykly *Cigánské melodie*, *Písně milostné*, *Biblické písně*..). Za významnou operní pěvkyni, která působila spíše v cizině je považována Ema Destinová.

1.8 Hudba 20. století

„*Dvacáté století je dobou velkého vření, hledání a nalézání*“ (Navrátil, 2003, s. 235). Obě světové války a krvavé boje na celé zeměkouli, vedly člověka k pocitu nejistoty. Dvacáté století je stoletím prudkého vzestupu vědeckého a technického pokroku. Věda a technika mění způsob života lidí a celého světového společenství. Používání železnic, dálnic, letecké dopravy, telefonu, rádia a později i televize. Jsou zde patrné dva úhly pohledu. Jeden pohlíží na technický svět a zapomíná na potřeby člověka a druhý chce naopak proniknout až do samotného nitra člověka a všimá si jeho problémů. Umění zde působí jako houba, která do sebe nasává všechny prožitky, názory, pocity a podněty. Je drsnější, výraznější a provokativnější.

20. století hudby je rozděleno na 1. polovinu předválečnou a 2. polovinu poválečnou. V prvním období vznikají nové umělecké styly jako expresionismus, folkloristika, civilizační

a novoklasické. Česká hudební kultura před první světovou válkou byla velmi bohatá, co do kvality kompoziční tvorby i v zastoupení druhů a žánrů. Mohla se srovnávat s kulturami velkých evropských národů. Nejvýraznějšími osobnostmi a za tvůrce české moderní hudby byli považováni: autor oper, sonát, sběratel lidových písní Leoš Janáček (opera- Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky, písňový cyklus Zapisník zmizelého), Vítězslav Novák a Josef Suk. Velikou osobností hudební scény, jehož vrcholná tvorba spadá do poválečného období je Bohuslav Martinů (z oper – Voják a tanečnice, Hry o Marii, Řecké pašije, Ariadna, z vokální hudby – Kytice, Gilgameš, Hora tří světél, Písničky na jednu stránku...).

„*Druhá světová válka znamenala osudový přelom ve vývoji lidstva*“ (Navrátil, 2003, s. 287). Po existenčních otázkách o životě a smrti mohl evropský člověk zase volně dýchat a pomýšlet na budoucnost. Poválečná doba je znamením obrovského vývoje techniky, objevů, vědecko-technické revoluce a také rozvoje mnoha uměleckých proudů. Nastupuje generace mladých skladatelů, tzv. Nové hudby, kteří chtějí vycházet z nového hudebního jazyka, nechtějí být závislí na tradici a to i za cenu bloudění a omylů. Základem Nové hudby byly proudy dodekafonický a seriální, elektroakustický, konkrétní, aleatorní, témbrový a grafický. Existuje však i opozice této nové éry, která se zase k tradici hlásí a snaží se ji dotvořit. „*Velkým podnětem ve vývoji moderní hudby byl jazz. Je to doba závratné nástrojové a pěvecké techniky jazzových hvězd a doba velkých orchestrů*“ (Navrátil, 2003, s. 300). Nelze opomenout rytmické a zvukové výboje rockové hudby, jako byl rock'n'roll a beatové skupiny (Beach Boys, Beatles, Rolling Stones) ad. Charakteristické pro období 20. století je tzv. vzájemné prolínání různých kultur jazzové, rockové i vážné hudby, což vedlo nakonec k označení globální hudba.

Po druhé světové válce existovala v českých zemích určitá naděje, že se česká hudba opět přiblíží světovému věhlasu. Obnovuje se činnost uměleckých institucí a rozvíjí se hudební školství. Zlomový byl však rok 1948, kdy došlo k invazi sovětské ideologie do české společnosti a jediná oficiální kultura byla kultura jedné vládnoucí strany. Důsledkem bylo umlčení nebo důvod k emigraci řady významných osobností české hudební scény.

Můžeme říci, že vkusem a dobou se mění i styly. Rozsah nově vznikající tvorby je velmi široký, každý hudbu vnímá jinak a z estetického hlediska se každému líbí něco jiného. Jedno však mají společné všechny žánry, a tím je hudební historie. Každá hudba v sobě obsahuje kus minulosti a každý autor, i když se snaží o nové prvky, vychází z hudby, která tu byla před ním. Člověk je bytost historická, proto musí být historická i tvorba (Navrátil, 2003). Hudba kráčí s člověkem bok po boku od pradávna ve všech dějinných etapách. Ovlivňuje smysly, rozum i cit člověka. Provází nás po celý život.

2. Psychologie dítěte

Když se vrátíme do minulosti, zjistíme, že historie nebyla dítěti příliš nakloněna. Na děti se často pohlíželo jako na dospělé, vůbec se neřešila otázka vnitřního života dítěte, jeho vzdělání, pocity a to ani nemluvíme o právech dítěte (zvláště dívek). Dítě bylo absolutně podřízeno rodičům, zejména otci. Děti bývaly považovány již asi od sedmi let za pomocníky dospělých. Byly vychovávány k naprosté pokoře a poslušnosti, bez zřetele na rozvoj samostatného myšlení (4). Změna ve vztahu k dítěti nastává až v 16. – 17. století. Důležitou roli začalo hrát vzdělání a výchova. Objevují se pojmy jako láska k dítěti, individualita, svoboda, přirozenost. Důležité poznatky v pozorování dítěte přinášely studie kognitivní psychologie a konstruktivismu. Století 20. přináší úplně nový pohled na dítě. Je kladen důraz na osobnost dítěte a na rozvoj jeho specifických potřeb. Poprvé jsou brány na vědomí práva a ochrana dítěte. Obor, který na dítě a vůbec na člověka, pohlíží nejen z vnějšku, ale také z té vnitřní strany, se nazývá psychologie. Psychologie je věda, která studuje lidské chování a prožívání. Studuje psychiku člověka, což je souhrn duševních jevů během celého lidského života. Základní psychologickou disciplínou je vývojová psychologie, která se zabývá zákonitostmi a průběhem psychického vývoje člověka od prenatálního období až po smrt. Jelikož jsem svou práci zaměřila na hlasový vývoj a rozvoj dítěte, budou se také charakteristiky jednotlivých období lidského života týkat pouze dětí.

2.1 Věkové kategorie a specifika

2.1.1 Smyslové vnímání hudby a rytmu, motorika, dýchání, hlasové a sluchové záležitosti v jednotlivých věkových kategoriích

2.1.1.1 Nitroděložní období

Základy psychického vývoje člověka musíme hledat už v období prenatálním, což je doba od početí po porod. Díky dnešní vyspělé technice a lékařským poznatkům můžeme nahlédnout do nejrannějšího stádia vývoje dítěte a tím je děloha matky. Dítě si do života odnáší genetický potenciál, daný oběma rodiči a vše, co zažilo za devět měsíců svého vývoje v těle matčině (Matějček, 2005). „*Jeden ze zakladatelů prenatální psychologie pan Thomas Verny říká ve své knize Skrytý život nenarozeného dítěte, že život před narozením je děj úžasně složitý, rychlý a dramatický – a nezvratný. Jinak, co jednou začalo, nelze vrátit zpět*“ (Matějček, 2005, s. 18). Dále tvrdí, že už od začátku se mužský a ženský plod vyvíjí jinak a to jak tělesně, tak psychicky. Tudíž si budou po narození vybírat z nabídky podnětů každý něco

jiného. A další věcí, kterou píše ve své knize je, že „*než se dítě narodí, je na lidský svět lépe připraveno, než jsme si mysleli*“ (Matějček, 2005, s. 19). Z toho plyne, že všechny podněty zvenčí přicházejí na půdu již víceméně připravenou a pouze ve vzájemném propojení vrozených předpokladů a vnějších podnětů vznikají naše zkušenosti a poznatky.

Vývoj lidského jedince začíná po oplození, dělením buněk, které se uhnízdí v děloze. Již na konci třetího týdne začíná bít srdce. Je to první rytmický vjem, který pak člověka provází celým životem a zastaví se až na jeho konci. „*Podle výzkumů dr. Tomatise začíná dítě slyšet od 3-4 měsíce a je-li pozitivně zvukově stimulováno - (relaxační hudbou, zpěvem matky, hudbou s tepem srdce, mořskými vlnami...), jsou i jeho reakce klidnější, prospívá a vyvíjí se rychleji*“ (Marek, 2000, s. 25). Na zvuky zvenčí dítě reaguje pohybem. Matka tento pohyb (kopání) vnímá ve čtvrtém měsíci těhotenství. Dítě tak vyjadřuje libost a nelibost nad slyšeným. Když jsem byla těhotná, bylo mé dítě natolik klidné a tak málo se hýbalo, že jsem se až modlila, abych je mohla cítit, měla jsem strach, že nežije. A poněvadž jsem v té době byla studentkou konzervatoře, museli jsme povinně navštěvovat hudební a pěvecké semináře. Prostor nebyl veliký, vše se zdálo být hlasité. Tehdy jedna studentka hrála na piano krásnou věc od Rachmaninova. Rezonovala celá místnost. Mé dítě na to reagovalo velice intenzivně, ale tehdy jsem nedokázala rozlišit, jsou-li to pohyby libosti, či nelibosti. Až, když se syn narodil bylo jasné, že se mu to nelíbilo. Trpí totiž poruchou autistického spektra a každý hlasitý zvuk jej velmi rozladil. A co se týká motoriky, moc se nehýbal ani po narození, natož v bříšku. Je prokázáno, že děti přijímají zvukové signály zvnějšku a na ně reagují motoricky. Jeden zvuk, vydávající pravidelný rytmus, který nejspíš slyší jako úplně první je matčino srdce. Pokud je matka v klidu i její srdce bije klidně. Je-li však ve stresu, žije-li ve strachu a shonu, srdeční rytmus se zrychlí a plod to velice dobře slyší a vnímá. Nelze opomenout zvuky lidské řeči, které dítě rovněž zaznamenává. Podle některých autorů šestiměsíční plod rozliší zvuky lidské řeči a konkrétní hlas své matky od jiných zvuků (Langmeier, 1991). Rytmus a zvuk dítěti v prenatalním období není cizí. Provází ho celých devět měsíců, než spatří světlo světa. Je důležité, aby se dítěti v tomto období dostávalo hodně dobrých a příjemných impulsů zvenčí, ale také zevnitř. Jistě ho to ovlivní v dalším vývoji. Doposud dítě reagovalo na podněty pouze motorikou. V další vývojové etapě začne, mimo jiné, používat nástroj, který dosud nemohlo, a sice svůj hlas.

2.1.1.2 Novorozenecké období

Trvá prvních šest týdnů života dítěte. Je to doba adaptace, ve které se dítě přizpůsobuje podmínkám nového prostředí. Na novorozené dítě působí mnoho faktorů, které jsou pro něj

zcela nové. Ve srovnání s dělohou matky je to prostor plný světla, který jej obklopuje, množství zvuků, jež dříve vnímalo poněkud tlumeně, nestálá tělesná teplota, neschopnost okamžitého ukojení životních a tělesných potřeb. Dítě má vyvinuty všechny nepodmíněné reflexy – hledací, polykací, vyměšovací, obranný, orientační, úchopový a polohový, které mu pomáhají vyrovnat se s novou situací. Kromě toho, že dítě denně prospí asi 20 hodin, je u novorozenců rozlišováno 6 stavů: hluboký spánek, lehký spánek, dřímota, klidný bdělý stav, aktivní bdělý stav a pláč (5). Mimika, motorika a pláč jsou hlavními dorozumívacími prostředky mezi dítětem a jeho okolím. Nejvýraznější z nich je pláč nebo spíš křik – hlasový reflex, jehož výška je kolem a1. Je nápadný tvrdým hlasovým začátkem. Zpočátku dítě nekřičí, aby přivolalo matku, reaguje spíš na své potřeby. Matka však reaguje na křik příchodem k dítěti. Později si dítě vytvoří asociaci mezi obojím a pláč, mu slouží k zajištění pozornosti a kontaktu. Jiným hlasovým projevem je občasný výskot, kterého se dítě až lekne. Kromě reflexů má novorozenec vyvinuty smysly. Zrakem rozlišuje barvy, jeho pozornost přitahují pohybující se předměty a matku zaostří až ze vzdálenosti 20-25 ti centimetrů. Sluchem bezpečně pozná hlas své matky a dokáže rozlišit zvuky řečové a ne-řečové. Otáčí hlavu za zvuky, které k němu doléhají, „*vnímá tep matčina srdce, který byl dominantou jeho smyslového vnímání před narozením*“ (Langmeier, 1991, s. 33). Dobře je vyvinut hmat, jímž se dítě uklidňuje např. sáním prstů. Po motorické stránce je dítě značně nevyzrálé. Neudrží hlavičku ve vzpřímené poloze, nechodí, jeho ruce jsou sevřeny v pěstičku a nejsou schopny uchopovat předměty. Prudký vývojový vzestup po všech stránkách nastává v kojeneckém období.

2.1.1.3 Kojenecké období

Se počítá od druhého měsíce do jednoho roku života dítěte.

2. měsíc - Arnold L. Gesell přišel na to, že „*vývoj dítěte má určité pravidelnosti a zákonitosti, něco předchází a něco pravidelně následuje, něco připravuje cestu a pak je tu vývojový skok dopředu*“ (Matějček, 2005, s. 36). Během jednoho roku se dítě postupně naučí ovládat své tělo. Podle posuzování vývoje se kojenecké období rozděluje na hrubou motoriku, jemnou motoriku, sociální vývoj a jazykový vývoj. V 6-ti týdnech dítě udrží hlavičku a krátce zafixuje houpající se předmět. S vývojem motoriky se zdokonaluje smyslové vnímání. Zrakem vyhledává pohybující se předměty. Zaměřuje se na obličej, vyhledává ho, jde o první sociální hru „*dívání z očí do očí*“ (Matějček, 2005, s. 37). Při očním kontaktu matka s dítětem komunikuje, odměnou jí pak bývá úsměv dítěte. Úsměv je pouze lidská záležitost u zvířat jej nenajdeme. Kojenec projevuje radost různými zvuky, které ze sebe vydává. Začíná

vokalizovat - broukat a kлокotat. Hlasový začátek začíná být měkký díky utváření rezonančních dutin. Mění se také ústní a hltanové dutiny při sání a polykacích pohybech, které dítě opakuje i mimo krmení (6). Zvuky hlasu se nejprve rozvíjí do hlásek podobným samohláskám (7). Sluchem vnímá zvuky, které k němu doléhají a samozřejmě na ně reaguje. V dnešní době existují na trhu CD s relaxační hudbou pro miminka. Mají pomoci děťátku usnout nebo ho uklidnit. Hudba nejprve zábavnou formou cinká a píská, později se tato rovina mění na klidnější skladby jako např. pískání delfínů. V části, kdy dítě usíná je slyšet tlukot matčina srdce (8).

3. měsíc - ve třetím měsíci kojeneckého období dítě zvedá hlavičku nad rovinu svého těla a udrží ji déle, nakrátko podrží v ruce štěrchátko, po třetím měsíci osahává věci rukama i nohama. Zrakové vnímání se zaostřilo na větší vzdálenost a je schopno fixace. Úsměv se v tomto období mění na smích a radostné výskání, zvuky hlasu se podobají souhláskám a dítě si začíná s hlasem hrát. Učí se korigovat melodii, tón hlasu, vlastnosti zvuků, hlasitost a důraz. Sluchem dítě vnímá několik tónů.

4. měsíc – je charakteristický tím, že všechno co mu přijde pod ruku strká do pusy. Pusa slouží jako uchopovací orgán (Matějček, 2005). Rozevívá pěstičky a hraje si s prsty. Libuje si v poloze na bříšku, ve které „pase koníčky“. Máloco unikne jeho pozornosti. V tomto období jsou dobré hry na „schovávanou“. Rodič, si schová obličej za ruce a pak na dítě kukne, většinou se dočká radostného výkřiku. Výkřik nebo-li zavýsknutí může být projevem radosti z prožitku, nebo odměnou rodiči za hru a touha, aby v ní pokračoval.

5. měsíc - v tomto stádiu se z bezmocného tvorečka začíná stávat velmi aktivní človíček. V poloze na bříšku se zvedá o předloktí a dlaně, je schopno se překulit z bříška na záda, když mu natáhneme ukazováček, uchopí jej a přitáhne se skoro do sedu. Na hračky kolem se zaměřuje cíleně – ruka, oko, pusa, oko. Objevují se dynamičtější začátky učení pomocí tzv. „*biologického zrcadla*“ (Matějček, 2005, s. 57). Rodiče svých chováním zrcadlí chování dítěte. Když dítě otevře ústa v údivu nebo zavýskne, my to po něm opakujeme, avšak dokonaleji a výrazněji, často automaticky, aniž bychom si to uvědomovali. Díky této instinktivní nápodobě se dítě učí. Vše, co mu předvedeme, po nás opakuje.

6. měsíc – pokud dítě zrovna nespí, na zádech už většinou nevydrží. Lézt ještě neumí, ale na vše se snaží dosáhnout rukama. Ve své činnosti se zdokonalila i ruka, která chmatá po všem co je kolem a co se nachází v jejím dosahu. Věci uchopuje a pouští (stahování čepičky, ubrusu, aj..). U dítěte se začíná objevovat napodobující žvatlání. Přitom je právě důležitá dobře vyvinutá zraková a sluchová kontrola. Reaguje na změny hlasového projevu matky.

Opět se dítě učí nápodobou, kdy pozoruje pohyby mluvidel svých nejbližších. Dříve než hlásky, dítě napodobuje rytmus a melodii.

7. měsíc - dítě přichází na způsob, jak se samo posadit. V poloze na zádech si dumlá palec u nohy. Rukama a nejen rukama zkoumá vše, co mu přijde pod ruku. Jak tvrdí Zdeněk Matějček „*dítě se zmocňuje okolního světa všemi smysly a dosažitelnými způsoby*“ (Grada, 2005). Dítě se s naší pomocí začíná vzpírat do stoje a v této pozici pěruje. Ve zvuku můžeme pozorovat slabiky ba, da, ma, aj. Dítě začíná prožívat radost ze zpěvu a hudby. Má rádo předměty, které vydávají zvuk. Dává si dohromady souvislosti zrakové a sluchové jako (zvonek u dveří, telefon, tikání budíku, myčka nádobí, vodovodní kohoutek, apod.).

8. měsíc – dítě již sedí pevně a samo se postaví s oporou. Důležitým motorickým krokem a pro dítě novým objevem je posouvání na bříšku pomocí rukou. Některé děti začínají s plazením dopředu, jiné dozadu jako raci. Zatímco doposud projevovalo zájem pouze o velké předměty, teď soustředilo svou pozornost na věci drobné a chytá je mezi prsty ukazováček a palec. Dítě žvatlá, slabiky ba, da, ma opakuje několikrát po sobě, ba-ba-ba, da-da-da.

9. měsíc – dítě je jistější v pohybech, manipuluje lžící u jídla, samo jí sušenku, piškoty. Zdokonaluje se jeho pasivní slovní zásoba, kdy rozumí slovům, ale sám je nepoužívá, např. slovo NE. Umí udělat pá-pá, paci-paci. S dětmi se v tomto období, ale i dříve mohou hrát různé hry na tělo a s prsty jako berany duc, kováč podkovičku aj.

10. měsíc – je obdobím lezení po čtyřech. Při stoji přešlapuje na místě. Má schopnost brát do rukou malé předměty a zasouvat je do různých otvorů. Rádo bádá a zkoumá příčinu věcí, třeba, když „*zazvoním na zvoneček a postavím jej před něj*“ (Matějček, 2005, s. 78). Bude zkoušet a zkoumat odkud se zvuk bere. Je to nejlepší doba pro slovní hříčky a rytmické říkanky s ukazováním. Při hraní hudby se pustí do rytmického tance (pohupování). Když chce dosáhnout svého, křik a pláč jsou mu dobrými pomocníky a většinou účinnými. Oblíbenou hrou může být honěná, ve smyslu „chytím tě!“.

11. měsíc – dítě vylepšuje techniku lezení po dvou do polohy lezení po čtyřech. Je to poslední fáze před prvními samostatnými kroky. Kolem nábytku dítě chodí spolehlivě s držením, také když mu podáme prsty tak se chytne a udělá pár kroků podobných chůzi. „*Objevuje se nová technika úchopu, tzv. klíštkový úchop*“ (Matějček, 2005, s. 81), což znamená, že dítě bere předměty do ruky svrchu, jako do kleští. I hra má nový prvek a tím je „sekvenční hra“. Dítě nerozhazuje věci všechny najednou jako dřív, ale dělá to pěkně postupně, jedna hračka za druhou. Napodobuje melodii řeči dospělých, jako základ k používání hlasu. Děti mají rády hračky, které dělají rámus např. bubnování na hrnce a nerezové misky.

1. rok – Již se objevují první slova, zatím jednoduchá jako pac, haf, ham, tů. První kroky bez pomoci. Díky otevření úchopu staví kostky na sebe, cíleně je vkládá do nádoby, jde o koordinaci oka a ruky. Pro hru je typická hra „na podávání“–já tobě, ty mě. Zvládne jednoduchý příkaz „dej mi to“. Oblíbeným prostředkem k pobavení a manipulování je zrcadlo.

2.1.1.4 Období batolete

Zatímco první rok života dítěte byl plný objevů a změn, v této vývojové etapě 1-3 roky, bude trpělivě rozvíjet všechny získané schopnosti a dovednosti v dokonalost. V tomto období již chůze převládá nad lezením. Dítěti se tak otevírají nové možnosti k poznávání a objevování světa. Důležitou roli při tomto procesu učení a poznávání hraje hmat. U dítěte v patnácti měsících dozrává schopnost uvolňování úchopu (Matějček, 2005). Dítě osahává všechno k čemu se přiblíží. Velký zájem vzbuzují skuliny všeho druhu, do kterých strká různé předměty. Činnost provádí uvědoměle na vědomé bázi. Řeči dítěte v tomto období nikdo nerozumí. Dítě sice mluví, ale povídá si samo pro sebe v jakémisi monologu intonujících vět. Je to hra se slovními zvuky a někdy jsou to dlouhé řetězce dobře modulovaných zvuků (Matějček, 2005). Zvuky dítě provázejí od narození. Batole dokáže velice dobře vnímat rytmus. Při hraní a poslechu písniček tancuje, zpívá, snaží se používat hudební nástroje, převážně rytmické. Je známo, že hudebně-pohybové aktivity v dítěti rozvíjí hrubou i jemnou motoriku, vnímání, fantazii, řečové a komunikační schopnosti, proto je třeba ho v této oblasti podporovat. Dítěti ke hře můžeme nabídnout vařechu a hrnec, plechovou misku, zvoneček, rolničku, skleničku, kamínky, aj. zvukomalebné předměty. Podle F. Čády se nejprve objevuje záliba v rytmu a tempu, kontrastní dynamice, teprve ve 2. a 3. rokem věku se projevuje schopnost zapamatování melodie, jejího znovupoznání a pokusy ji hlasem reprodukovat – první pokusy o zpěvní imitaci (9). Děti se při hudební realizaci projevují velmi spontánně. Dítě tzv. „zpívá po svém“ skládá si vlastní melodie oblíbenému zvířátku, sobě, při hře. Při zpěvu děti nedovedou vyslovovat správně text, ale již před ukončením druhého roku dokážou čistě zpívat jednoduché písničky. Druhý rok je velmi příznivým obdobím pro zpívané říkanky, hudebně pohybové hry, děti milují zvířata a napodobování zvuků zvířat, tedy jednoduchých slabik bú a bé, haf, mňau, ssss, ujííí, kač jsou pro děti velmi přijatelné a odpovídají artikulačním možnostem dětí.

S dosažením druhého roku se vytrácí dětský žargon. Tak jako je již schopno skládat kostku ke kostce, podobně tvoří jednoduchá větná spojení „čičí je pá“ (Matějček, 2005). Batole má potřebu se identifikovat s chováním blízkých osob a napodobuje jejich činnosti, také začíná

projevovat svou vůli, což je spojeno s vědomím vlastní identity. Velice typickým příznakem identity mezi druhým a třetím rokem je období vzdoru, které často provází výbuchy vzteku a zlosti spolu s nehorázným křikem, ječením a lapáním po dechu. Na tyto přehnané, ale v tomto věku důležité citové výlevy mohou reagovat rodiče poznámkami „neječ pořád, buď zticha!“.

Hlasový rozsah kojenců a dětí do tří let je od g1 – c2 (Tichá, 2009).

2.1.1.5 Předškolní věk

Celý předškolní věk je etapou čtvrtého, pátého a šestého věku dítěte. „*Dítě je velice aktivní a vyspívá po všech stránkách – tělesné, pohybové, intelektové, citové i společenské*“ (Matějček, 2005, s. 139). Toto období je charakteristické tím, že dítě začíná projevovat zájem o své vrstevníky. Cítí potřebu sounáležitosti se stejně starými jedinci, hledá si kamarády, touží se ukázat, předvést. Je to čas, kdy jsou děti schopny se na nějaký čas odpoutat od přítomnosti matky a opustit bezpečí domova. Jeho kroky směřují do mateřské školy. Mateřská škola dětem nabízí spoustu příležitostí a aktivit podporujících správný vývoj. Program MŠ je koncipován tak, že zasahuje do všech vývojových oblastí dítěte. Nejdůležitějším prvkem předškolního období je hra. Pomocí hry je zdokonalována hrubá a jemná motorika, zrakové vnímání, paměť, řeč, sluchové vnímání, základní matematické představy, sociální dovednosti. Dítě fascinuje fantazijní svět pohádek, samo si vymýšlí příběh a používá slova nebo věty, které někde slyšelo. Hra se prolíná do všech dětských aktivit a je neoddělitelnou součástí celého předškolního období. Pokrok nastává také ve smyslovém vnímání. Dítě zrakem nevnímá jen celek, nýbrž se zaměřuje na detaily. Nastupuje proces analýzy a syntézy. Oblíbenými hračkami jsou stavebnice typu Lego, puzzle aj. Stejný proces probíhá u sluchového vnímání, ale značně pomaleji. Podle (Matějčka 2005) by se dítě mělo naučit rozkládat sluchem zachycené zvukové celky v části a zpětně je zase skládat. Hmat souvisí s výtvarným projevem dítěte. Správný vývoj často pozorujeme z kresby postavy, která se řídí svými zákonitostmi od hlavonožce po detailně propracovanou postavu. Dětem se velice rychle vyvíjí řeč. Narůstá slovní zásoba, zdokonaluje se výslovnost hlásek a gramatická správnost vět. Na vývoj řeči má podstatný vliv hlasová a hudební průprava. Hlasový rozsah dítěte předškolního věku by měl být od f1-e2 (Tichá, 2009).

3. Vysvětlení pojmu - hudba, rytmus, sluch, hlas a dýchání, pohyb

3.1 Hudba

Hudba provází člověka od pradávna a dnes se s ní setkáváme na každém kroku. Hudba je považována za směsici zvuků, určovaná rytmem, kterou vnímáme sluchem a reagujeme na ni pohybem. Hudba je společnou řečí všech lidí. Termín pochází od slova (housť, hráti), což znamenalo hru na strunný nástroj (10). V dnešní době ji vnímáme spíše jako druh zábavy a potěšení, než jako neoddelitelnou součást našeho bytí. Je dokázáno, že hudba má velmi pozitivní vliv na zdraví člověka. Využívá se v terapeutických disciplínách. Podle Marka (Eminent, 2000) se hudba využívá v psychiatrii, pediatrii, dětské psychiatrii při odstraňování neuróz, při koktavosti a jiných vad řeči, dyslektického čtení a psaní, vývojové opožděnosti aj. (Marek, 2000). Podílí se při léčbě alkoholiků, toxikomanů a u lidí citově deprimovaných a frustrovaných. Má pozitivní vliv na dýchání, pulz, krevní tlak, srdeční tep, uvolňuje svalový tonus, zlepšuje tělesnou a svalovou koordinaci. Hudbu k životu potřebujeme.

3.2 Rytmus

Jak pravil Platón: *Rytmus, výraz řádu a symetrie, proniká tělem až k duši, oživuje člověka celého a objevuje harmonii vši jeho osobnosti.*

Rytmus je časové uspořádání hudby na základě pravidelného střídání přízvučných a nepřízvučných dob (metra). Rytmus patří mezi základní projevy hudby a života. Dalo by se říct, že celý náš život probíhá na rytmické bázi. Např. rytmický tep srdce, pravidelná činnost respiračního ústrojí, peristaltická aktivita a vůbec biorytmus těla. Ne všichni mají ten dar, rytmus vnímat. Některým lidem činí potíže pravidelně a rytmicky pochodovat. Podle Daniela (Montanex 1992) těmto lidem chybí vloha pro rytmus a ani nejlepší metody mnoho nezmožou. Všechny činnosti nabízené dětem v mateřské škole (chůze, běh, rytmizovaná řeč, rytmická řeč těla, tanec, dětská říkadla, písničky, grafomotorické cviky), provází rytmus.

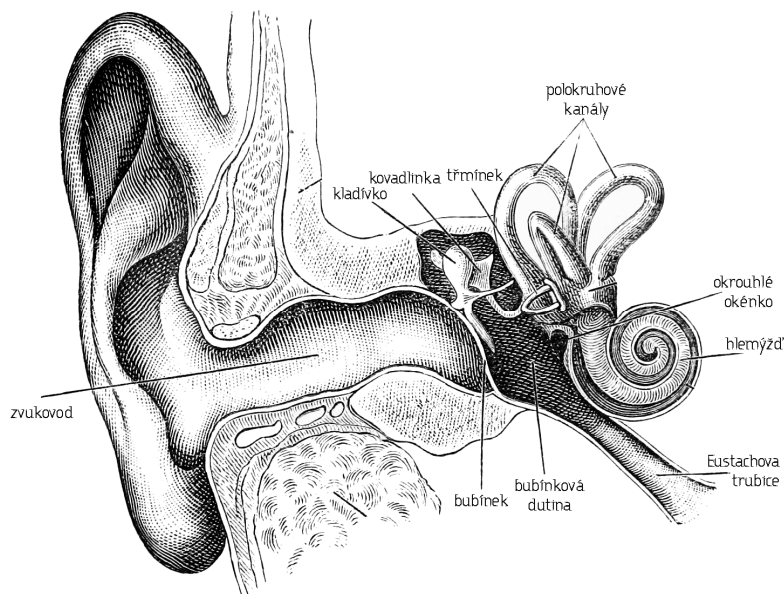
3.3 Sluch

„*Ucho je Cesta, ucho se umí soustředit a nalézá, tvrdí Čičané*“ (Marek, 2000, s. 21). Sluch je velmi vnímavý orgán a proti některým smyslům je postaven nejvýše, protože svou výkonností tvoří podklad všeho o čem mluvíme, myslíme, co píšeme, je podkladem lidské kultury i umění (Hála – Sovák, 1947). Sluchový orgán patří mezi nejmenší, ale nejdokonalejší a strukturou mezi nejsložitější orgány našeho těla. Sluchem vnímáme podněty, děje, vlastnosti předmětů, které k nám doléhají zvenčí. Slouží nám také při prostorové orientaci. Pokud je

sluch porušen, je sluchu nejbližší hmat. Podle (Hály – Sováka, 1947) je sluch jemně diferencovaný hmat.

V hudbě se používá pojem - **hudební sluch**. Mnoho lidí dnešní doby se domnívá, že nemá hudební sluch. Je to schopnost, kterou je třeba rozvíjet a je také podmínkou k čistému zpěvu a správnému tvoření zpěvního hlasu.

Stavba sluchu viz. (obr. č. 1)

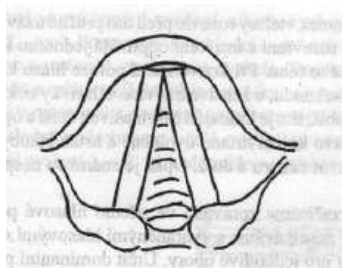
Obr. č. 1 Sluchový orgán

3.4 Hlas a dýchání

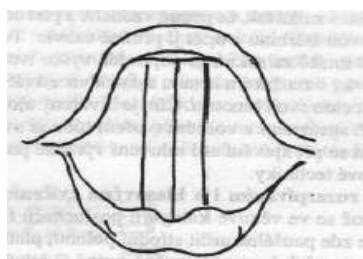
„Lidský hlas je právě tak unikátní a neopakovatelný, jako otisky prstů“ (Marek, 2000, s. 20). Dá se říct, že je to ozvučený dech. Hlas ke své činnosti potřebuje dýchací ústrojí, hlasové ústrojí, artikulační ústrojí a rezonanční dutiny. Hlas má pět základních kvalit – výšku, hlasitost, kvalitu poměru harmonických a neharmonických frekvencí, barvu a pružnost.

Dech – „je základem kvalitního hlasového projevu“ (Majtner, 2006, s. 11). Novorozenci, kojenci a batolata dýchají spontánně, přirozeně správně. Se začátkem mluvení a touhy rychle něco sdělit podle Tiché A. (Portál 2009, s. 89) děti narušují dosud vyvážený stereotyp jejich dýchání a celý dýchací proces se přesune do horní části plic. Je to tzv. krátký dech, který nutí dítě častěji se nadechovat, protože dechová kapacita nestačí. Při tomto nádechu se přidá napětí a zvedání ramen. Nutno říct, že na kvalitu dechu působí psychické rozpoložení. Děti by si měly osvojit dýchání celým dechovým aparátem s činností bránice a bez účasti ramen.

Hlasové ústrojí – krásný tón se neozve, pokud bude narušena rovnováha spolupráce dechu a hlasivek. Spontánnost a souhra hlasivek s dechem se objevují např. při smíchu, pláči, zavýsknutí. Proto se při obnově zpěvního hlasu doporučují hry, které napodobují hlas miminek. Hlas je tvořen v hrtanu. Hlasivky jsou svalový, vazový a chrupavčitý útvar pokrytý epitelem (Majtner, 2006). Činností hlasivek za spoluúčasti dechu vzniká tón. Je několik způsobů nasazení tónu. Správné je **měkké nasazení**, které spočívá v uklidněném dechu a pozvolném rozeznění hlasivek. **Tvrdé nasazení** je charakteristické prudkým nárazem dechu do napjatých hlasivek a je pro hlas nebezpečné (viz. obr. č. 2, 3 Tvar hlasové štěrbině). Jsou to projevy křiku, emocionálně vypjatý hlasový a zpěvní projev. **Dyšné nasazení** se projevuje dyšným tónem, což způsobuje nedovřená hlasová štěrbina. Pro správnou funkci hlasivek je nutné dodržovat pravidla hlasové hygieny (viz. příloha č. 2 Zásady hlasové hygieny).

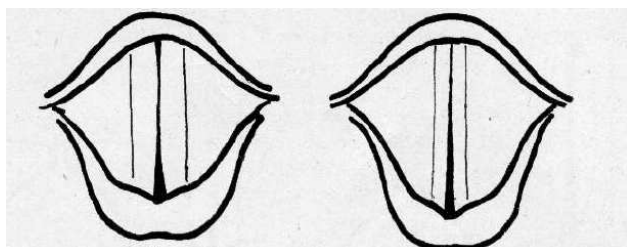

při dýchání

při fonaci

Obr. č. 2 Hlasová štěrbina shora při dýchání a fonaci (viz. Majtner, 2006, s. 43).

při prsním

při hlavovém

Obr. č. 3 Hlasová štěrbina při rejstříku prsním a hlavovém (viz. Hála-Sovák, 1947, s. 57).

Artikulační a rezonanční orgány – spolu úzce souvisí. Vhodnou volbou hlásek se procvičují nejen mluvidla, ale i rezonanční dutiny předních prostor hlavy tzv. masky a zadních prostor hlavy tzv. kopule. „V rezonanci, tj. v místě znění – získává hlas barvu a sílu“ (Tichá, 2009, s. 17). S rozezníváním rezonančních dutin souvisí nenásilné navození hlavového tónu, který v dnešní mluvě dětí, ale i dospělých schází. Při nižších tónech používáme hrudní rezonanci. Při tvoření tónu by neměla převažovat jedna rezonance nad druhou, ale měly by se uplatňovat obě dvě. Hlasivky mohou fungovat na bázi hrudního

rejstříku, což bývá hlas při mluvě, je nižší často do e1. Pro zpěvní hlas je typický hlavový rejstřík v poloze nad f1 a také střední rejstřík typický pro ženský a dětský hlas. Hlasová výchova usiluje o zdravý, libozvučný hlas, kterého dosáhne smíšením všech tří rejstříků.

3.5 Pohyb

Žít, znamená pohybovat se. Pohyb je považován za nejstarší dorozumívací prostředek, ještě před řečí. Lidé pohybem vyjadřovali své emoce, vše co jim přinášel život. Je v nás zakódovaný a je neoddělitelnou součástí našeho života. Co by byl život bez pohybu?

Pohyb je z ontogenetického hlediska vývojově daná potřeba dětí, na které závisí jejich tělesný, intelektový a citový vývoj (Jenčková, 2002). Tato přirozená potřeba se promítá do všech činností dětských aktivit v MŠ zejména v hudbě. Hudba a pohyb patří k sobě. Když dítě slyší hudbu, přirozeně se začne rytmicky pohybovat, projevuje radost, spokojenost, aktivuje hlasový aparát. Pohyb, hudba a zpěv mají velmi dobrý vliv na tělesné a duševní zdraví dítěte. Přispívá k všestranné pohyblivosti, pružnosti, obratnosti, správnému držení těla, kultuře dětského projevu, manuální zručnosti, zlepšuje orientaci v prostoru, kreativitu, grafomotoriku, estetické cítění, dechový aparát, vzájemnou komunikaci, rozvíjí řeč, upevňuje vztahy s vrstevníky a celkově zušlechťuje člověka po všech stránkách.

4. Hudební výchova a hlasový výcvik, psychologické předpoklady hudební výchovy a hlasového výcviku, využití hudební výchovy v RVP PV

4.1 Hudební výchova a hlasový výcvik

Hudební výchova je součástí estetické výchovy a mnohotvárnou činností, zasahující do všech oblastí vývoje osobnosti dítěte s přihlédnutím k jeho věku. Daniel, L (Montanex, 1992) rozlišuje tyto složky hudební výchovy: Zpěv s hlasovým výcvikem intonací, rytmem a hudební teorií, hru na hudební nástroje, improvizaci, hudebně pohybovou výchovu, poslech hudby.

Žádná z těchto složek by se neměla rozvíjet izolovaně, ale spíše jde o jejich vzájemné propojení. Např. zpěv lze velice snadno spojit s pohybem nebo s různými rytmickými nástroji. Hudební výchova má dítě vychovávat, měla by být pro ně estetickým zážitkem a neměla by se uskutečňovat násilnou formou.

Hlasový výcvik je součástí hudební výchovy a podle Daniela, L (Montanex, 1992, s. 12) je v hudební výchově klíčovou disciplínou, poněvadž pokud žáci nebudou umět kultivovaně zpívat, všechny teoretické poznatky, intonační a rytmické dovednosti i návyky z poslechu se minou účinkem. Záměrně nepoužívá výraz hlasová výchova, neboť se nejedná o výchovu profesionálních pěvců, nýbrž o přístup k celému kolektivu třídy dětí bez možnosti kontroly jednotlivých pěveckých projevů. Tichá, A. (Portál, 2009) se zabývá hlasovou výchovou, která učí děti správným pěveckým návykům, a tak ve svém výsledku nejen rozvíjí dětský hlas, ale navíc ho i chrání před poškozením. „*Hlasová výchova má vliv na čistotu zpěvu, pomáhá při nápravě nezpěvnosti*“ (Tichá, 2009, s. 73).

4.2 Psychologické předpoklady hudební výchovy a hlasového výcviku

Hudební psychologie se zabývá pojmy hudební vloh, schopnosti, nadání, činnosti.

4.2.1 Hudební vlohy

Člověk se rodí s vrozenými předpoklady pro výkon nějaké mentální nebo senzomotorické činnosti. Těmto předpokladům říkáme **vlohy**. Např. hudebně vlohová struktura pro hlasový a pěvecký projev má základnu ve stavbě a funkci hlasového orgánu (Vrchotová-Pátová, 1976). Vlohový základ může být velký, proto se člověku za život nepodaří rozvinout všechny schopnosti. Záleží pak na zaměření a množství podnětů, které jsou potřebné pro další rozvoj. Již v raném dětství můžeme u dítěte pozorovat výraznější specializaci v hudební oblasti. Mohou za to výrazné vlohy a rozvoj hudebních schopností v této sféře. Tato konkrétní zaměřenost nese termín **hudební nadání**.

4.2.2 Hudební schopnosti

Nemůžeme učit zpívat děti bez rozvinutých hudebních schopností. Mezi základní hudební schopnosti patří podle Tiché, A. (Portál, 2009, s. 22):

Rytmické cítění – smysl pro rytmus se u každého jedince vyvíjí nejdříve ze všech hudebních schopností. U dítěte můžeme vidět zálibu v prožívání rytmu pohybem. Rytmické cítění umožňuje emocionálně **prožívat rytmus** (střídání dlouhých a krátkých hodnot), **metrum** (cítit přízvučnou – první dobu v taktu) a **pulzaci** (vnímat pravidelné doby v taktu) a reagovat na ně pohybem (tj. vytleskat rytmus, přízvučnou dobu, chůzí a tleskáním vyjádřit pravidelnou pulzaci).

Hudební sluch – rozlišuje vlastnosti tónu (délku, barvu, výšku, sílu), vzestupnou a sestupnou melodickou tendenci, rozlišovat melodii ve vysoké, či nízké poloze.

Tonální cítění – souvisí s hudebním sluchem. Jde o schopnost cítit vztah jednotlivých tónů k tónickému kvintakordu. Dokážeme tak čistě zpívat v různých tóninách. Není vrozené, ale získané.

Hudební paměť – je uchovávání předešlé hudební zkušenosti, kterou si lze v případě potřeby znovu vybavit. Kvalita paměti je u každého jiná. Někomu stačí zazpívat píseň jednou, jinému třikrát. Paměť cvičíme opakováním.

Hudební představivost – bývá označována jako „vnitřní (bezhlasý) zpěv“. Dítě v duchu slyší a záměrně ovládá v paměti uložené hudební zkušenosti. Dá se cvičit improvizací.

4.2.3 Hudební činnosti

„Základem hudebních schopností je vloha, ale rozvinout se může pouze hudebními činnostmi“ (Daniel, 1992, s. 6). Záleží na rodinném prostředí, na škole, pedagogických pracovnících na jaké hudební činnosti se zaměří pro rozvoj hudebních schopností. Pro děti v MŠ to jsou hry. Např. hra Na ptáčky a na medvěda – rozlišuje výšku tónů, čili hudební sluch.

4.3 Využití hudební výchovy v RVP PV

Poznatky lékařů, psychologů a pedagogů dokazují, že co dítě prožije v prvních letech života je trvalé a že rané zkušenosti najdou v pozdějším životě své uplatnění. Úkolem předškolního vzdělávání je obohacovat denní program dítěte, poskytovat dítěti odbornou péči, usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu, rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, osobní spokojenost a pohodu, pomáhat mu pochopit okolní svět, motivovat jej k učení a především vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí.

U dětí v MŠ se snažíme rozvíjet klíčové kompetence, které jsou formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Již v předškolním věku dítěte mohou být vytvářeny základy klíčových kompetencí k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské (RVP PV, 2004). Neznamená to však, že dítě musí před vstupem do základní školy tyto kompetence zvládat.

Vycházím z knihy: Lišková, M. *Rámcově vzdělávací program MŠ a hudební výchova*. Montanex 2007.

Výchova je celodenním procesem a hudební činnosti (zpěv, pohyb, poslech a hra na instrumentální nástroje) se prolínají celým RVP PV a naplňují všech pět oblastí:

1. Biologická – dítě a jeho tělo

2. Psychologická – dítě a jeho psychika

- Jazyk a řeč

- Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie

- Sebepojetí, city, vůle

3. Interpersonální – dítě a ten druhý

4. Sociálně-kulturní – dítě a společnost

5. Environmentální – dítě a svět

Zpěv – je pro děti nejpodstatnější hudební aktivitou. Zlepšuje kvalitu řeči, je pomocníkem při nápravě koktavosti, posiluje dýchací svalstvo – zvyšuje kapacitu plic, prokrvuje a okysličuje orgány mozku a srdce, vlivem činnosti bránice má vliv na trávení, správný zpěv má pozitivní vliv na hlasové ústrojí. Zpěv děti zaměstná a zklidní, což můžeme pozorovat u hyperaktivních dětí.

Dítě a tělo – hlasová výchova, dechová příprava, hlasová hygiena

Dítě a psychika

- Řeč – artikulační cvičení, melodizace říkadel, gymnastika mluvidel

- Poznávací schopnosti – melodické hry na otázku a odpověď, dokončování melodických úryvků, melodizace textu, cvičení paměti prostřednictvím písňových textů

- Sebepojetí, city, vůle – pěstování empatie, citu, emocí, pomocí písňových melodií, pocitu sebevědomí a radosti ze zažitých úspěchů

Dítě a ten druhý – budování tolerance, spolupráce, vzájemné úcty k vrstevníkům, hry na ozvěnu, dramatizace písní, hry na otázku a odpověď.

Dítě a společnost – zpěv lidových písní

Dítě a svět – zpěv písní cizích národů, romské písně, indiánské, s ekologickou tematikou

Pohyb – má vliv na správné držení těla, koordinuje pohyby všech částí těla, napomáhá sebekontrolu, rozvíjí rytmičnost a pružnost.

Dítě a tělo – hra na tělo, chůze, běh, tanec

Dítě a psychika

- Řeč – neverbální komunikace – hry na otázku a odpověď, hra na tělo, pantomimické ztvárnění
- Poznávací schopnosti – cvičení prostorové představivosti, taneční improvizace, rozvoj paměti prostřednictvím hry na zrcadlo, na ozvěnu, tanečky
- Sebepojetí, city, vůle – tanečky, pohybová improvizace

Dítě a ten druhý – výchova k utváření meziosobnostních vztahů, spolupráce, taneční hry, hudebně pohybové hry na zrcadlo, ozvěnu, řetěz, na tělo.

Dítě a společnost – lidové hry a tance

Dítě a svět – pohybová improvizace, tance přírodních národů

Poslech – má význam stimulační, přivádí děti k aktivnímu provozování hudby, pomáhá k osvojení intonace známých písní naší kultury, na kterých potom dále staví.

Dítě a tělo – relaxační činnosti na základě poslechu klidných poslechových skladeb

Dítě psychika

- Řeč – neverbální komunikace, poslech v souvislosti s kreslením, malováním, nonverbální pohybová improvizace
- Poznávací schopnosti – rozvíjí soustředěné vnímání, sluchovou paměť
- Sebepojetí, city, vůle – navozování emočních prožitků prostřednictvím hudebně vyjadřovacích prostředků

Dítě a ten druhý – spolupráce tanečních dvojic

Dítě a společnost – spojeno s regionálním děním, výstavy, kulturní akce

Dítě a svět – poslech etnické hudby

Hra na instrumentální nástroje – souvisí se zpěvem, poslechem, pohybovou činností, slouží k rozvoji motoriky, o aktivní provozování hudební činnosti, nástroje by neměly přehlušovat zpěv, slouží jen k doprovodu. Rozlišujeme rytmické nástroje (triangl, rolničky, dřívka, bubínek, činelky...) a melodické nástroje (zvonkohry, metalofony, xylofony..).

Dítě a tělo – rozvíjí hrubou a jemnou motoriku

Dítě a psychika

- Řeč – rozvoj rytmického cítění
- Poznávací schopnosti – rozvíjí představivost, fantazii, tvořivost, cvičí paměť
- Sebepojetí, city, vůle – pěstuje sebevědomí prostřednictvím instrumentálních doprovodů nebo improvizace

Dítě a ten druhý – upevňuje meziosobnostní vztahy, hry na otázku a odpověď, hry na ozvěnu

Dítě a společnost – lidové instrumentální doprovody – tzv.dudácká kvinta, zpěv paní učitelky v terciích

Dítě a svět – doprovod a improvizace v čínské pentatonice

Děti se v MŠ učí na základě prožitků a hudební výchova může dětem tyto prožitky zprostředkovat. Záleží na tvořivém myšlení paní učitelky, empatickém cítění a jejím odborném vedení.

Empirická část

5. Průběh výzkumu

5.1 Metoda výzkumu první části zaměřená na rodinu

5.1.1 Stanovení cíle a oblast výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, které faktory jsou nezbytně nutné a které zároveň ovlivňují správný hlasový vývoj a rozvoj dítěte. Výzkum jsem rozdělila na dvě části. Jedna je zaměřená na rodinu a druhá na děti. V první části jsem formou anonymního dotazníku zkoumala především vliv rodiny, protože se domnívám, že v rodině jsou položeny hlasové a zpěvní základy dětí. Zda není tato složka v rodinách zanedbávána a potlačována, jsou-li dětem nabízeny správné hlasové vzory a jestli je v rodinách dostatek prostoru pro přirozený hlasový projev dítěte a nepřispívá-li rodina ke klesající hlasové tendenci dětí.

Výzkum jsem prováděla v rodinách dětí naší naší mateřské školy (dále jen MŠ) a s dětmi ve dvou odděleních MŠ.

5.1.2 Rodina a její vliv na hlasový vývoj a rozvoj dítěte

Jako nejlepší a pro můj výzkum nejvíc vyhovující se mi jevila forma dotazníku. Vypracovala jsem tedy dotazník, který má celkem třicet položek (příloha č.2). Dotazník byl adresován celým rodinám, takže na otázky odpovídaly zvlášť ženy a zvlášť muži. V některých případech odpověděli jen jednotlivci. Mapovala jsem hlasové a hudební předpoklady rodin, jednotlivých rodičů, jejich pěveckou a hudební zdatnost a aktivitu, jaké hlasové a hudební praktiky provozují s dětmi, který preferují jazyk, hudební žánr a médium poslechu, oblíbené a nejčastěji používané dětské nahrávky, postoj rodičů na vyjadřovací potřeby dítěte, názory rodičů na potřebu zpěvu a hudby v rodinách a jak dítě reaguje na hudební pěvecké, rytmické a taneční projevy rodičů. Volila jsem uzavřené a otevřené typy otázek. V uzavřených otázkách si respondent vybírá většinou ze tří možností. V otevřených má prostor k vlastnímu vyjádření svého názoru. Uzavřené otázky jsem ohodnotila body od 0-2. V praxi to vypadalo tak, že za odpověď ne, nevím, nikdy bylo 0 bodů, za odpověď trochu, občas, někdy byl 1 bod a za ano, pokaždé, často 2 body.

5.1.3 Průběh a realizace výzkumu

Dotazníkové šetření proběhlo v době od 13. 9. – 24. 9. 2010. Respondenty bylo 50 rodin z naší MŠ. Každá rodina dostala jeden dotazník, který měli vyplnit oba rodiče, každý sám za sebe. Z 50-ti rozdaných dotazníků se mi vrátilo 42 zodpovězených. Z toho odpovídalo 34

celých rodin a 8 jednotlivců. Celkový počet mužů a žen činil 76 osob. Poměr mužů k ženám byl vyrovnaný 38 na 38.

5.1.4 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Při vyhodnocování dotazníku mě napadlo, že bych dotazník mohla rozdělit na sedm oblastí, které budu hodnotit (příloha č. 3). Každou oblast jsem nějak nazvala, podle toho co právě zkoumá. Každá oblast vyžadovala zvláštní hodnocení a měla také jiný počet celkových bodů. Bylo tedy nutné hodnotit jednotlivé oblasti zvlášť. Pro lepší orientaci a srovnání jsem všechny výsledky umístila do grafů a tabulek, výpočty jsou zaokrouhleny a uváděny v procentech. Některé otázky vyžadovaly jiné hodnocení a slovní komentář.

5.1.5 Konkrétní analýza dotazníku

Analýza se týká jednotlivých oblastí dotazníku a přístupu rodičů k dané problematice. Jelikož odpovídali rodiče, každý sám za sebe, mnohdy se rozcházel v odpovědích a názorech. Proto jsem mohla dotazník rozebírat z různých pohledů. Prvním zkoumaným pohledem je podílení všech rodin na hlasovém vývoji a rozvoji dětí v jednotlivých oblastech. Druhým je preference jednoho z pohlaví v těchto oblastech, kdo z rodičů je v hlasové a hudební výchově aktivnější a vlivnější. Závěrečná tabulka pak ukáže, jak si rodiče (muži a ženy) vedli v některých otázkách dotazníku. Všechny oblasti jsou znázorněny v grafech. Tabulky budu uvádět pod jednotlivými oblastmi, ty mají ukázat konkrétní počty aktivních a pasivních rodičů (rodin).

5.1.5.1 První oblast: Hlasové a hudební předpoklady rodin, hlasová a hudební aktivita rodičů

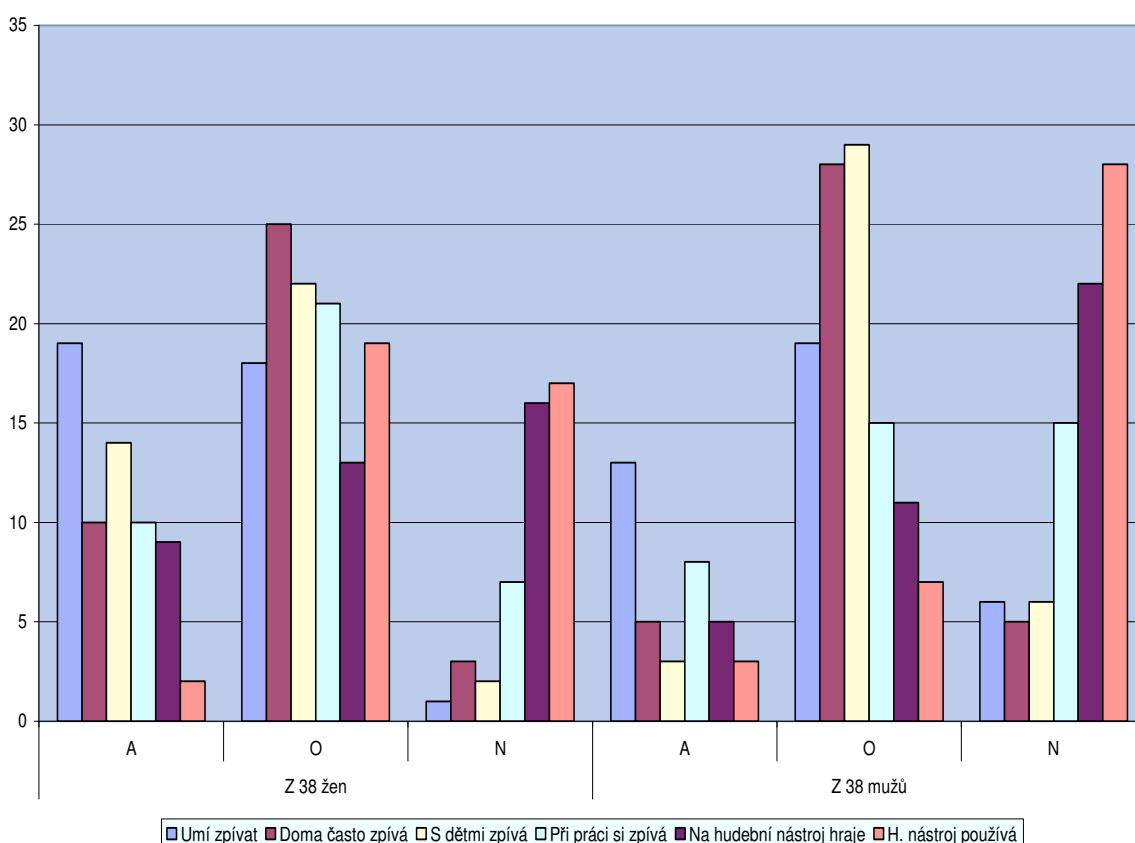
V dnešní době je rozšířený názor, že děti ke svému hlasovému vývoji potřebují správné hlasové a pěvecké vzory. Pokud je nemají, přestanou děti správně používat svůj hlas a namísto lehkého tvoření se zapojením hlavového tónu, používají prsní (hrudní) rejstřík (viz. *Tichá A., Portál 2009*). Cílem průzkumu bylo ukázat hudební a pěveckou zdatnost rodičů a do jaké míry jsou dobrými hlasovými vzory svým dětem. Zda mají dětem co nabídnout. V tabulce č.1 a přehledném grafu č.1 je znázorněna aktivita či pasivita všech dotázaných.

Tabulka č. 1

Dovednost	Z 38 žen			Z 38 mužů		
	A	O	N	A	O	N
Umí zpívat	19	18	1	13	19	6
Doma často zpívá	10	25	3	5	28	5
S dětmi zpívá	14	22	2	3	29	6
Při práci si zpívá	10	21	7	8	15	15
Na hudební nástroj hraje	9	13	16	5	11	22
H. nástroj používá	2	19	17	3	7	28

Vysvětlivky: A – Ano (plně aktivní rodiče), O – Občas (méně aktivní rodiče, jejich aktivita může směřovat k ano i k ne), N – Ne (pasivní rodiče, žádná aktivita)

Graf č. 1

5.1.5.2 Druhá oblast: Hlasové a hudební aktivity rodičů vůči dětem a s dětmi

Děti se učí a praktických dovedností dosahují napodobou a vlastní zkušeností. Nejinak je tomu i u hlasového vývoje. Pokud se s dětmi nezpívá, netancuje, netleská, nemá dítě dostatek podnětů pro správný vývoj a nemá šanci si osvojit tyto dovednosti. Podle Tiché (Portál, 2009) matky svým dětem nezpívají. Proto mě zajímalo, zda rodiče prakticky uplatňují vlastní

naučené dovednosti na svých dětech. Kolik z nich věnuje svým dětem čas k přečtení pohádky, k zazpívání písničky, pohybovým říkankám, viz. Tabulka č. 2

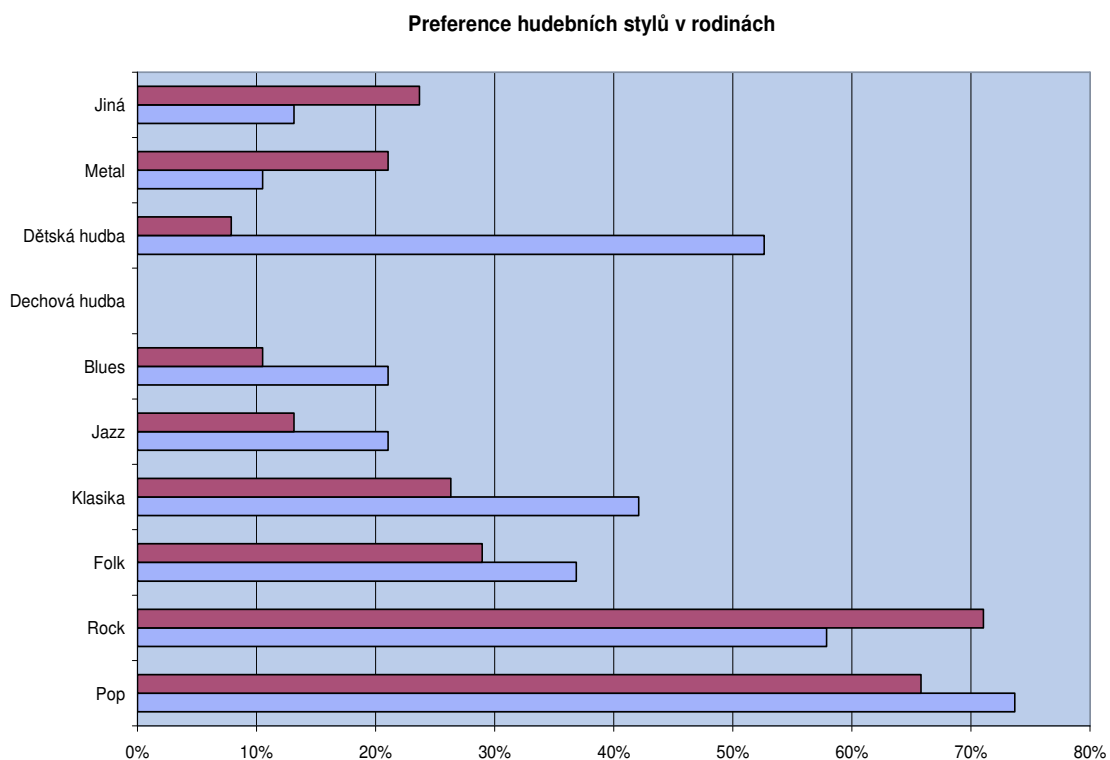
Tabulka č. 2

Praktiky	Z 38 žen			Z 38 mužů		
	A	O	N	A	O	N
Často zpívá dětem	13	24	1	3	25	10
Na výletě, v autě zpívá	7	29	2	4	26	8
Před spaním s dětmi zpívá	0	31	7	0	13	25
Čte dětem pohádky	22	15	1	9	24	5
Praktikuje s dětmi říkanky	15	22	1	2	20	16

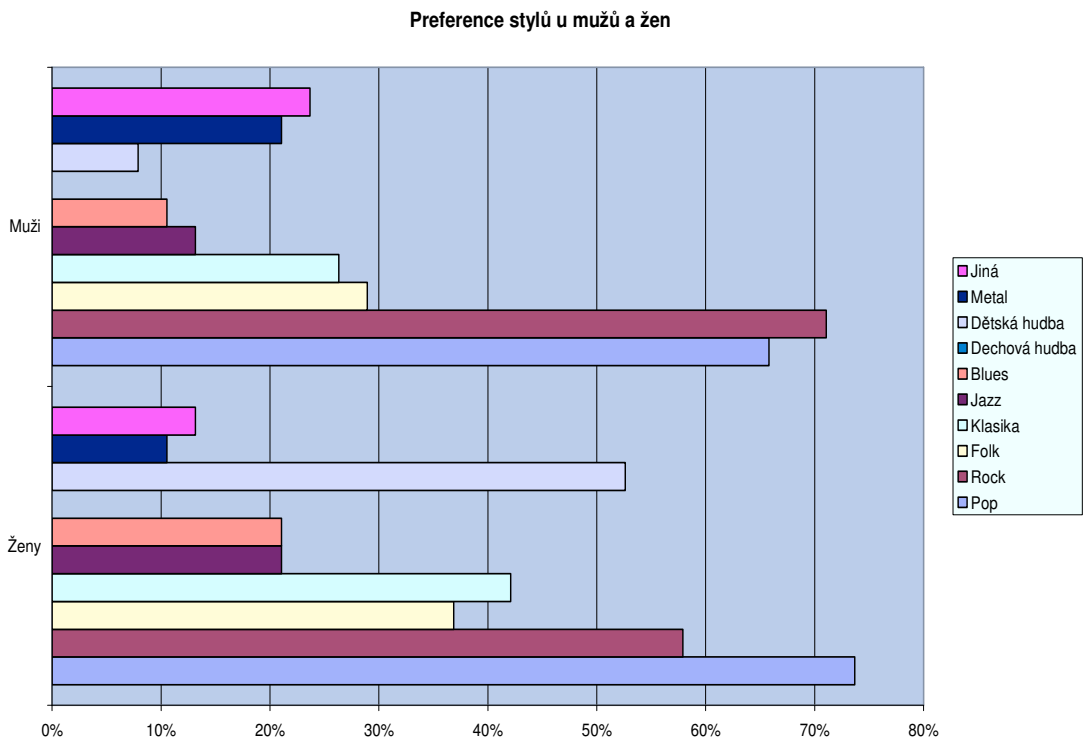
5.1.5.3 Třetí oblast: Hudební žánr, jazyk a média poslechu rodičů

Děti se v rodinách setkávají, kromě dětské hudby s různými hudebními žánry, které poslouchají jejich rodiče. Mohou se tak stávat pasivními konzumenty špatných pěveckých vzorů, které napodobují. Podle Tiché (Portál, 2009) „*je prostředí kolem dítěte zamořené hudebním smogem a nepodněcuje děti k přirozenému zpěvu*“. Cílem šetření této oblasti bylo zjistit, jaký druh hudby rodiny preferují (graf č.2), kolik prostoru zbývá pro poslech dětských nahrávek a jaké styly nejvíc poslouchají ženy a muži (graf č. 3). Analyzovala jsem také nejvíc používané, hudbu zprostředkující nosiče (graf č. 4).

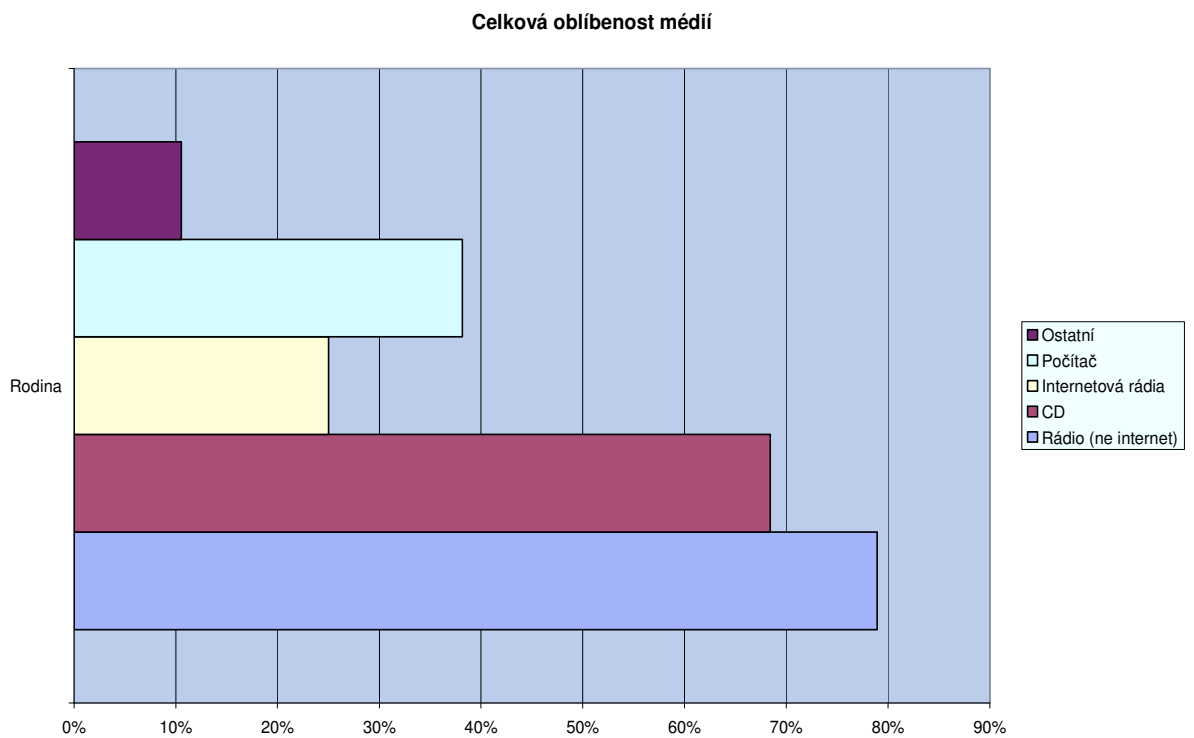
Graf č. 2

Graf č. 3

Graf č. 4

5.1.5.4 Čtvrtá oblast: Nejčastěji používané písně a oblíbené nahrávky dětí, preferující jazyk

Tato oblast vyžaduje slovní komentář. Dnešní hudební trh nabízí rodinám a dětem velký sortiment zboží v oblasti dětské hudby. Rodiče, aby zabavili své ratolesti překypují „fantazií“ při výběru nahrávek a čerpají z různých zdrojů. Nejčastější a asi nejoblíbenější jsou CD a DVD nahrávky, své místo zaujímá také internet (you tube). V příloze č. 4 uvádím dětské nahrávky, které rodiče sami uvádějí, jako nejvíc zastoupené. Při poslechu dětských nahrávek převládá především český jazyk. Na tom se shodli všichni rodiče, 7 rodičů poslouchá s dětmi texty písní v anglickém jazyce. Protože jsou děti vlivem rodičů konfrontovány i s jinými hudebními a zpěvními žánry, nepreferují jen hudbu a zpěv určený dětem. Z výpovědi rodičů vyplývá, že děti radí mezi nejoblíbenější tyto hudební tituly (příloha č. 5). Z výsledku šetření je patrné, že z hlediska typu a charakteru písniček má dítě nejraději rychlé, taneční písně, pak textově snadno zapamatovatelné, jednoduché, pomalé, zpěvné a nakonec složitější, zajímavé.

5.1.5.5 Pátá oblast: Reakce rodičů na přirozené vyjadřovací projevy dítěte

Hlásky malých dětí dokážou být velmi pronikavé. Díky hlavové rezonanci mají zvučnou a jasnou barvu. Přirozené hlasové projevy dětí jako je juchání, výskání, zvonivá mluva, pobroukávání, mohou dospělé znervózňovat. Zvláště po dlouhém pracovním dni, kdy chtějí mít unavení rodiče klid a pokoj. Reakce rodičů jsou pak různé. Některým to nevadí, jiní své děti okřikují: „Neječ pořád, buď chvíli zticha, kdo to má stále poslouchat!“ Děti také rády ťukají a bouchají do předmětů denní potřeby, jako jsou hrnce, plechové misky aj. hlučné a zvučné věci. Dotazníkovým šetřením jsem chtěla zjistit, jak se staví rodiče (rodiny), ale také zvláště muži a ženy právě k takovým hlasovým projevům dítěte jako je prozpěvování, sdělování zážitků a rytimizace dětí (viz. tab. č. 3 a 4).

Tabulka č. 3

Oblast pozorování	Rodiny		
	nevadí	výhrady	okřikují
Přijímání hlasových projevů	53	22	1
Naslouchání dítěti	ano, vždy	když mám čas	když se mi chce
	55	19	2
Rytmické projevy	nevadí	vadí	okřikují
	43	30	3

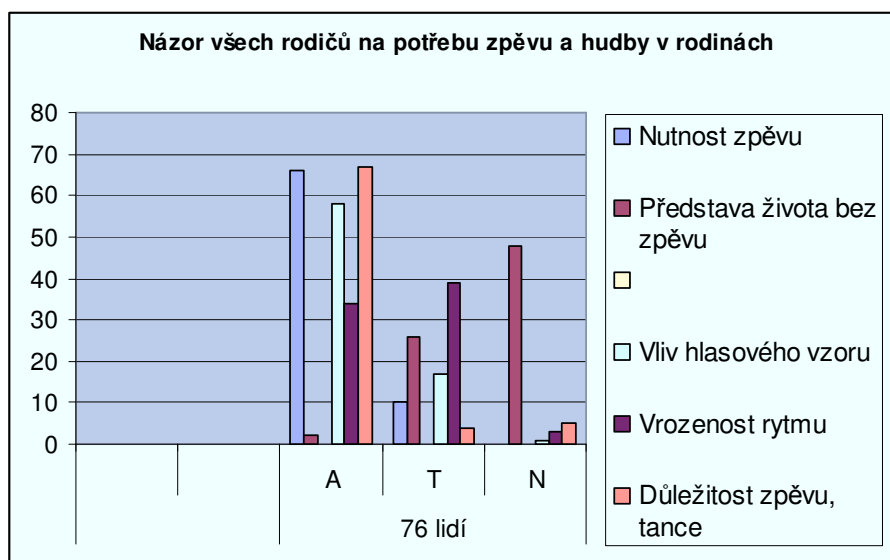
Tabulka č. 4

Oblast pozorování	z 38 žen			z 38 mužů		
	nevadí	výhrady	okřikují	nevadí	výhrady	okřikují
Přijímání hlasových projevů	36	2	0	17	20	1
Naslouchání dítěti	ano, vždy	když mám čas	když se mi chce	ano, vždy	když mám čas	když se mi chce
	33	4	1	22	15	1
Rytmické projevy	nevadí	vadí	zakazují	nevadí	vadí	zakazují
	23	14	1	20	16	2

5.1.5.6 Šestá oblast: Názory rodičů na potřebu zpěvu a hudby v rodinách

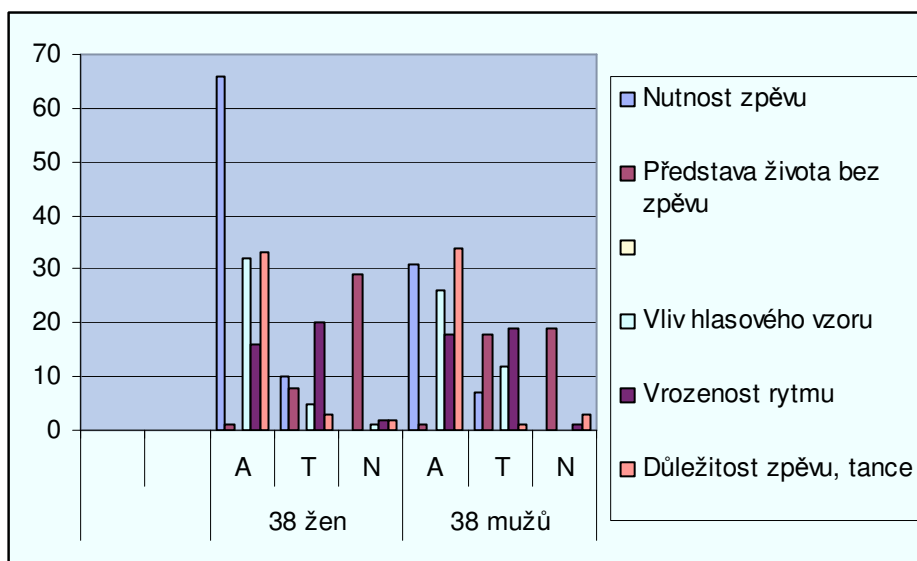
Těžko říct, jestli si člověk sám od sebe položí otázku o potřebě zpěvu a hudby. Záleží asi na tom, jaký má k těmto disciplínám vztah. Rodiče na některé otázky této oblasti mohly volně odpovídat. Od rodičů jsem chtěla získat informace, čím je zpěv v rodině přínosem, zda si umí představit život bez něj, o nutnosti zpěvu před dětmi a s nimi, jestli má zpěv v rodině vliv na hlasový vývoj a rozvoj dětí a zda se rodí dítě s rytmem v těle. Grafy č. 5 a 6 ukáží, jaký názor u rodičů převládá a jak se názorově liší odpovědi žen a mužů.

Graf č. 5

Vysvětlivky: A – ano, často/T – trochu, zčásti/N – ne, vůbec, není důležité

Graf č. 6

Názory rodičů na potřebu a důležitost zpěvu, tance a hudby:

3. myslím, že se pozorováním a nápodobou rozvine hudební cit, schopnost zpívat...
4. kladný vztah ke zpěvu, hudbě má vliv na rozvoj rytmizace
5. zpěv zlepšuje dechovou kapacitu
6. vliv na slovní zásobu a výslovnost
7. každé cvičení hlasu a mluvidel má vliv na jeho rozvoj
8. podporuje společný prožitek a citový vztah
9. pro dobrou náladu, vyjádření emocí, pro radost z hudby
10. rozvoj pohybu, upevnění vztahu
11. ano, je to důležité, ale ne nezbytně nutné – součást estetické výchovy
12. uvolnění, radost ze zpěvu, hlasový rozsah, rytmus
13. v každém případě si myslíme, že je to velmi důležité a pro dítě přínosné. Všechny tyto aktivity v dítěti pomáhají rozvíjet cit pro hudbu, rytmus. Tanec rozvíjí pohybové schopnosti a dovednosti. V neposlední řadě zpívání má určitě vliv na rozvoj řeči, slova, vyjadřování a celkový projev dítěte
14. nedá se to vynutit, musí mít k tomu rodiče vztah, který předají dál
15. nutné to není, ale určitě zábavné
16. podporuje vývoj
17. utužování rodiny, naučí se zpívat, rytmus, je to zábava, legrace, nebojí se zpívat před jinými

18. rozvíjí sociální vazby
19. pokud má dítě talent, schopnosti a chuť, je třeba ho podporovat
20. hudba uzdravuje, uvolňuje, zbavuje stresu
21. ano, komplexní psychomotorický vývoj dítěte s ohledem na jednotlivé etapy vývojové psychologie
22. rozvoj paměti, logopedických kompetencí (zejména verbálních)
23. podporuje rodinnou pohodu, veselou náladu a pozitivní přístup
24. dítě má radost, pokud děláme něco společně
25. pro soudržnost rodiny
26. společné chvíle s rodiči
27. pohyb, řeč

5.1.5.7 Sedmá oblast: Reakce dítěte na hudební, pěvecké, rytmické a taneční projevy rodičů

Děti už od útlého dětství vzrušují zvukové podněty všeho druhu. Prvními zprostředkovateli hudby, zpěvu a rytmizace jsou jim právě rodiče, od kterých se učí první říkadla, dětské popěvky i jednoduché pohybové hry spojené s písní. Rodiče získávají na své aktivity ze strany dětí okamžitou odpověď. Jestli reagují aktivně, pasivně, negativně, anebo není na co reagovat jsem chtěla zjistit analýzou této oblasti (viz tabulka č. 5). Hodnoty v tabulce ukážou, který z rodičů je všímavější a tudíž i aktivnější.

Tabulka č. 5

Dotázaní	38 žen	38 mužů
Pozitivně aktivně	31	27
Pasivně, bez zájmu	7	9
negativně, deprimuje	0	0
nemá na co reagovat	0	1

5.1.6 Shrnutí a interpretace výsledků vlivu rodiny na hlasový vývoj a rozvoj

Rodina jako taková má přímý vliv na správný hlasový vývoj a rozvoj dítěte minimálně od 0-3 let. Jelikož je dítě plně odkázáno na péči matky, hrají v tomto procesu nezastupitelnou roli právě ony. Každodenní kontakt matky s dítětem nabízí spoustu příležitostí ke společně tráveným chvílím plným her, říkanek, ukolébavek, písniček s pohybem a následného radostného uspokojení z těchto činností. V dítěti tyto chvíle zanechávají nesmazatelné stopy a budují v něm základy, na kterých bude stavět v dalších etapách vývoje. Otázkou však

zůstává, do jaké míry matky, ale také otcové v dětech aktivně rozvíjí smysl pro zpěv, rytmus a hudbu.

Výzkum měl prokázat míru aktivity či pasivity s jakou se rodiče věnují svým dětem v hlasovém vývoji. Jestli děti mají dostatek přirozených hlasových vzorů, zda prostředí, ve kterém vyrůstají je dostatečně podnětné a dává jim prostor rozvíjet vrozené dispozice. Není-li v dětech přirozená potřeba hlasové seberealizace potlačována a umlčována a nahrazena jinými pasivními zdroji komunikace. Při odpovědích rodiče často volili zlatou střední cestu a odpovídali na mnoho položek neutrálními slovy občas, někdy. Slovo občas neurčuje žádnou hranici, tudíž se o něj nemůžeme zcela opírat. Nicméně jsem i tyto odpovědi vyhodnotila, alespoň kvůli porovnání s aktivními rodiči, viz. tabulky a grafy.

Myslím, že vzor rodičů je jeden z nejdůležitějších faktorů při hlasovém vývoji dítěte. „Matky svým dětem nezpívají“ – často slyšíme. A výzkum ukázal, že je tomu tak. V rodinách, jak z výsledků vyplývá se děti s aktivním přístupem rodičů setkávají málo. Opravdu aktivních rodičů, jak ukazuje tabulka a graf č. 1 není mnoho. I když někteří rodiče odpovídali, že zpívat umí, v běžném denním životě tento potenciál téměř neuplatňují. Vymizel zpěv při práci, při uspávání dítěte, při rodinných oslavách, s přáteli. Paradoxem je, že téměř všichni rodiče si myslí, že je nutné s dětmi zpívat. Kde a na jakém poli už nevedli. Dotazník ukázal, že dětem se hudební rodinná atmosféra líbí, dychtí po sdílení rodičů ve svých hrách. Pokud se v rodině netančí, nezpívá, nerytmizuje, nehraje, dochází k zakrnění v této vývojové oblasti.

Velkou měrou, a sice pasivní se na hlasovém vývoji v rodinách podílí reprodukováná hudba. Troufám si říci, že je upřednostňována před přirozeným hlasovým projevem. Rádio, CD přehrávač a počítač jsou nejrozšířenějšími zdroji poslechu. Mnohdy tyto prostředky slouží jako kulisy, nahrazují komunikaci nebo jsou součástí rozhovoru. Vycházím z tvrzení rodičů, že kdykoliv mají volný čas, poslouchají muziku, podotýkám hlasitou. Nejčastěji se jedná o pop a rock. Děti jsou v tomto, moderní hudbou zamořeném prostředí „nuceni“ pasivně poslouchat a vnímat nefyziologicky zpívající protagonisty, kteří u dětí způsobují zcela chybnou a vokálně intonační představu. Nehledě nato, že většina textů je v anglickém jazyce. To může mít za následek nárůst logopedických vad a poruch řeči. Dětskou hudbu poslouchají více ženy. Jistě ne samy od sebe, ale na popud svých dětí.

Vyjadřování dětí se často liší od vyjadřování dospělých. Děti jednájí spontánně a emotivně, neřeší, jak na jejich chování bude reagovat okolí. Radost projevují zavýsknutím, juchnutím, protože jinak to neumí. Rodičům vesměs nevádí hlasové projevy dětí, najdou se i výjimky. Daleko rušivěji na rodiče působí rytmizace dětí. Děti si libují ve zvucích, zkouší,

jak zní dřevo, kov, sklo. Polovina rodičů je k těmto projevům tolerantní. Je však také mnoho těch, kteří hlučné rytmické projevy neakceptují. Může to pramenit z představy, že rytmus není vrozená vlastnost dítěte. Mohou se domnívat, že dítě bouchá do věcí kolem, aby vzbudilo pozornost. Třeba je ani nenapadne, že je to forma hry a opět vychází z přirozenosti dítěte.

Po praktické stránce se rodiče mnoho nevyznamenal, protože výsledek opravdu ukazuje:

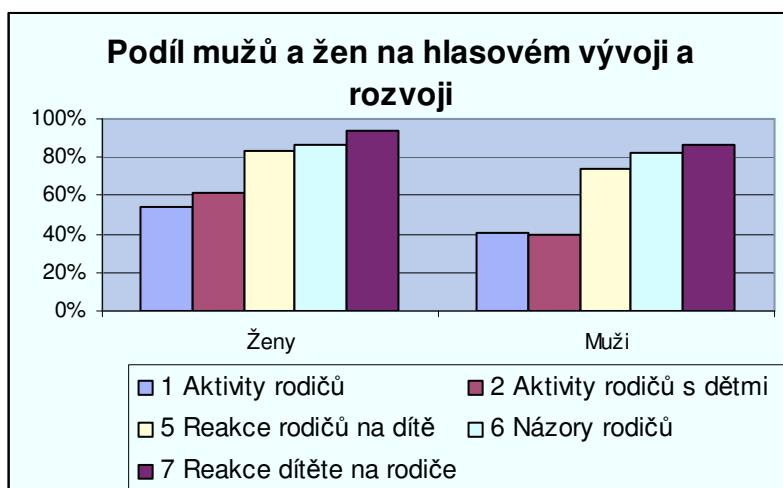
- na zanedbávání hlasového vývoje v rodinách a z toho pramenící klesající hlasovou tendenci
- na absenci přirozených hlasových vzorů
- na málo podnětné prostředí pro hlasový vývoj
- na pasivní poslech zpěvu a hudby
- na špatný rozvoj řeči, mluvy a celkového zdravotního stavu
- na nepřipravenost k dalšímu hlasovému rozvoji
- na potlačování rytmizace
- a také na hlavní příčinu „amúzie“ našich dětí

Po teoretické stránce se názory rodičů shodují s názory lidí, zabývajících se touto problematikou. Svědčí o tom i jejich výpovědi viz. šestá oblast. Téměř všichni rodiče si myslí, že zpěv v rodinách je důležitý, ba dokonce nutný, zrovna tak jako vliv rodičů na hlasový vývoj dítěte. Velká část z nich si neumí představit, že by hudba v jejich životě nehrála žádnou roli.

Nutno podotknout, že ve všech oblastech dotazníkového šetření je aktivnější ženská populace nad mužskou. Potvrzuje se zde výsostně postavení ženy, matky na utváření a rozvoji hlasových a hudebních předpokladů. Nicméně není stoprocentní viz graf č. 7.

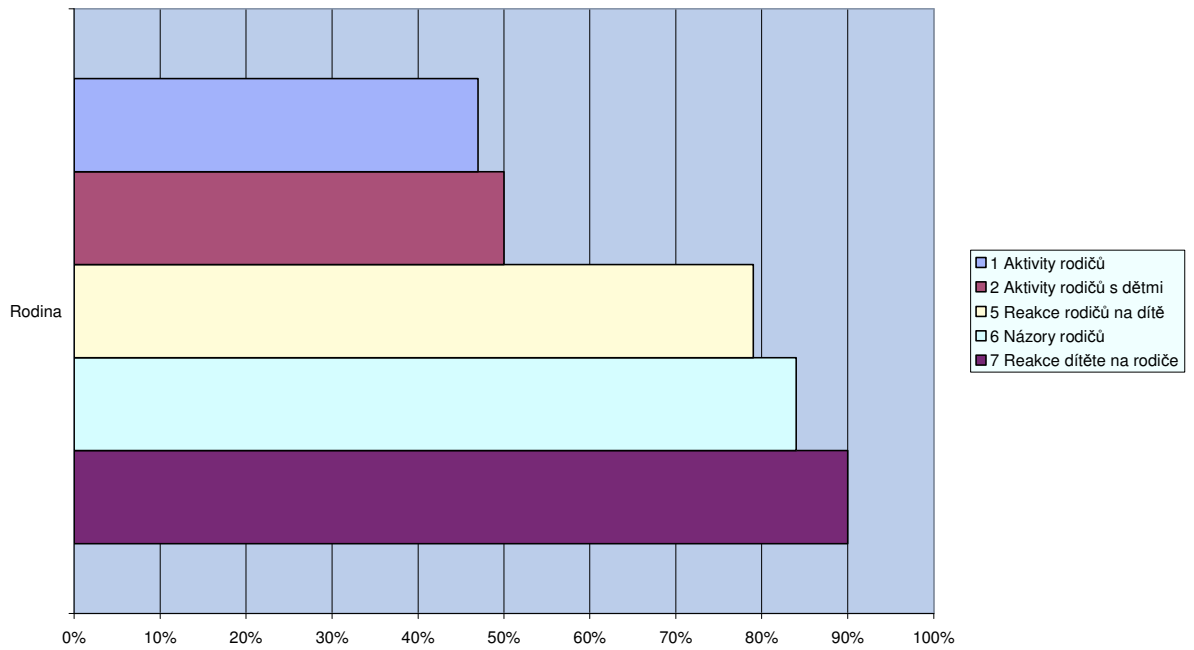
Graf č. 8 ukazuje celkový postoj k jednotlivým oblastem dotazníku všech rodin.

Graf č. 7

Graf č. 8

Hlasové a hudební předpoklady rodin

5.2 Metoda výzkumu druhé části zaměřená na děti v MŠ

Druhá část je zaměřená na děti, konkrétně na hlasovou a hudební stránku dětí. Cílem výzkumu bylo zjistit hlasovou a zpěvní vybavenost dětí po příchodu z rodiny do mateřské školy (dále jen MŠ). Pozorovat správnost a přirozenost používání svého hlasu, jestli jej nepřetěžují, zda dodržují hlasovou hygienu, zajímala mě tvorba hlasu s měkkým začátkem, dýchání s pomocí bránice, zpěvní rozsah, ale také smyslové vnímání, rytmické projevy, hudební paměť, hudební představivost, tonální citění, sluchové rozlišování, a vše co přispívá ke správnému hlasovému vývoji a rozvoji dětí.

5.2.1 Oblast výzkumu

Výzkum jsem prováděla od září 2010 do května 2011 v mateřské škole, kde pracuji o celkovém počtu 47 dětí. Děti jsou rozděleny do dvou homogenních tříd. Třída malého oddělení (Kaštánci) čítá 24 dětí ve věku 3-4,5 let a velké oddělení (Veverky) v počtu 23 dětí ve věku 5-6 let. Při běžném provozu MŠ a harmonogramu dne mi nebylo umožněno provádět výzkum u každého dítěte zvlášť, proto jsem se zaměřila na hlasový rozvoj a vývoj celé skupiny dětí v jednotlivých odděleních MŠ. V dnešní MŠ se nesetkáváme se samostatným předmětem hudební výchova. Práce s dětmi v MŠ spočívá v propojenosti všech nabízených činností, zasahující do všech oblastí vývoje osobnosti dítěte. Dětem jsou nabízeny hudební činnosti mezi které patří **zpěv, poslech hudby, instrumentální hra, hudebně pohybová výchova**. Tyto činnosti rozvíjí hudební schopnosti a dovednosti dětí a tvoří nedílnou součást hlasového rozvoje a vývoje dítěte. Budu pojednávat pouze o zpěvu. Zpěv bývá často doplňován pohybem, doprovázen instrumenty a poslechem. To vše je úzce spjato s rytmizací, hudební představivostí, hudební pamětí, tonálním citěním, sluchovým rozlišováním a smyslovým vnímáním.

5.2.2 Hlasová průprava

5.2.2.1 Zpěv

Dětem není potřeba vysvětlovat jak správně s hlasem při zpěvu pracovat, ale formou hry a nápodoby jsou schopny osvojit si tuto dovednost. Při zpěvu je třeba přizpůsobit se hlasovým možnostem dětí. Děti vchází do MŠ nerozespívané a jejich hlasová poloha, byť se při mluvení zdá vyšší, tak se při zpívání pohybuje níže. Při obnově hlasu je zapotřebí vyváženosti mezi činnostmi dechu a hlasivek. Velikou inspirací a pomocníkem mi byla kniha od *Tiché A. (Učíme děti zpívat, 2009)*. Z této knihy budu uvádět některá cvičení a hry.

5.2.2.2 Dech

Když děti zpívají, potřebují umět dýchat. I když dýcháme automaticky, tak často jen povrchně bez pomoci bránice. Správné míry dechu a hlasivek jsem dosáhla různými hrami na smích, nářek, broukání a kýčání. **Hospodaření s dechem** jsem procvičovala pokyny typu přivoň si ke kytičce, foukni do pampelišky, hrou s bublifukem, děláni bublinek ve vodě slánkou, foukáním brčkem na kamaráda, foukání do pírka, apod. Důležitý je také správný postoj. Podle Tiché, A. (Praha 2009) *zpívat znamená dobře dýchat. Dobrý dech předpokládá správné držení těla.*

Při nácviku dýchání jsem pozorovala, zda děti nezvedají ramena, nelapají po dechu, stojí rovně, mají uvolněnou šíji, uvolněnou čelist, kořen jazyka a jestli nevysunují bradu. Jakékoli napětí mělo za následek chybné tvoření tónu. Nedostatky se projeví zvláště při zpěvu písní ve vyšší hlasové poloze. Pokud bylo patrné, že jsou děti strnulé a v napětí, uvolňovali jsme tělo hrou **Na hadrového panáka**

- děti stojí volně v prostoru a poskakují střídavě po pravé a levé noze. Ruce se uvolněně kymácí do stran společně s hlavou. Brada, jako by chtěla odpadnout, jazyk jakoby v ústech nakynul, tváře jsou volné, radost v očích. Do uvolněného pohybu děti přidají měkký zvuk ha, ho. Nejprve napodobuje dospělého, potom hledá svůj vlastní hlas. Zjistí, že ho lze tvořit bez násilí a volně. Děti by neměly křičet.

Děti sledovaly pohyby břicha, hlavně činnost bránice. K rozkmitání bránice se nejvíce osvědčily hry **Na kouzelníka**

- který proměňoval děti ve zvířátka a děti napodobovaly zvuky zvířat – slepice (ko-ko-ko-ko), pes (hu-fu, ha-fu, ha-fo), opice (ho-ho-ho-ho), ad.

Děti bavily hry **Na smích**, vycházející od bránice.

- několikrát si odhekneme *h*, uchichtneme a začneme se smát. *H* nám pomůže oživit bránici, když se to nedaří s hláskou *h*, tak to zkusíme s ironickým *s*. Impulzy na bránici se stupňují až nakonec přerostou ve smích. Cvičení je vhodné pro uvolnění napětí. Opět sledujeme jestli děti při smíchu nekřičí.

5.2.2.3 Tvrdý a měkký hlasový začátek

Děti, především v oddělení Veverek tvořily tón s nesprávným, tvrdým hlasovým začátkem. Také při mluvení chyběla v hlase jemnost a klid. Když si něco mezi sebou sdělovaly, zbytečně přepínaly hlasivky a vzájemně se překřikovaly. Písničky bylo potřeba

přetransponovat do nižší hlasové polohy. Nejvyšší možný zazpívaný tón byl f1 u některých a1 a už tam bylo patrné napětí a zpěv jen některých dětí. Bylo zapotřebí s dětmi nacvičit měkký hlasový začátek. K navození měkkého hlasového začátku bylo nutné, aby se děti naučili vnímat rozdíl mezi tvrdým a měkkým nástupem.

K tomu nám posloužila hra **Hach i Mach** viz. Tichá, A.

- po dětech jsem chtěla, aby vyslovily samohlásku s rázem – řekněte slovo auto, okno, Alena, ucho, ach a dobře poslouchejte, jak tato slova zní. Poté jsem děti požádala, ať ta samá slova řeknou s hláskou h na začátku – hauto, hokno, Halena, hucho, hach. Je však třeba, aby dítě vyslovovalo tato slova bez h jen s jeho měkkou představou – řekněte zase auto, ale h si jen představujte. Teď mluvíme lehce. Pokud se to nedaří, pokračujeme ve vyslovování s hláskou h, ale ať se to nestane zlovykem. Další fází je nasazení vyššího tónu s hláskou m, kterou vyslovujeme před samohláskou. M se rozezná vpředu v masce a tím se tam usadí i samohláska. Příklad písně Ach není, tu není, zpíváme Mach není, tu není.

Nebo hra **Och, uch, ach**

- něco obdivujeme Óóch, naříkáme Áách, oddychujeme Úúch, pouze s představou hlásky *h*. Necháme hlas odskočit do výšek a ve výšce kroužit nebo ho necháme sklouznout dolů. Pohráváme si s ním.

Hra **Z věže kostela padá vzdech**

- děti vytvoří propletenými prsty nad hlavou stříšku kostela. Pod stříškou zazní vzdech úúúch, měkkým glissandem sklouzne dolů. Konečné *ch* naznačuje dopad na zem. S glissandem ruce klesají dolů. Při úúú mají ději našpulené rty a volnou čelist.

5.2.2.4 Rozeznění hlavové rezonance (maska a kopule)

S dětmi jsem se snažila o rozeznění hlavové rezonance tzv. **masky** (předních prostor hlavy) a **kopule** (zádních prostor hlavy). Při zpěvu v masce je hlas jasný a zvučný. Děti často tvořily tóny v krku. Bylo potřeba navodit u dětí představu znělosti v masce.

K tomu mi posloužily hry **Na hodiny** nebo **zvony** – bimmm, bammm

- přičemž jsme protáhli hlásku *m* (bimmm, bammm, bommm). Mohou také zpívat slabiky dinnn, dannn, donnn, pimmm, pammm, pommm, vnin, vnen, vnan, později

pouze měkce doznívající vnnn atd. Děti si rukou sáhnou ke kořenu nosu, na líčka, na krční páteř, dlaněmi se dotknou hlavy a měly by cítit mírné chvění, rezonanci.

Řeč koček

- dvojice dětí si povídá po kočičím způsobu v různých náladách. Využívají glissando. Písnička s motivem zvířat Krávy, krávy jak si vlastně povídáte? (viz. příloha DVD č. 4)

Mimozemšťan

- mimozemšťani používají zvláštní řeč mim, mem, mam, mom, mum, vjim, vjem, vjam, vjom, vjum, pjim, pjem, pjam, pjom, pjum... Děti by neměly křičet a zesilovat hlas. Ukážeme dětem, aby slabiky mezi sebou plynule spojovaly ne oddělovaly. Pomůže názorná ukázka.

Na divenou – Jééé

- Jééé je vyslovováno různými duševními prožitky – přihloupě, radostně, udiveně, výsměšně, škodolibě, aj. Provádíme ho ve dvojicích. Můžeme si pomoci přidáním souhlásky *n – ne*. Když do činnosti děti zapojí i gesta bude projev přirozenější.

Bzučení čmeláka

- Na louce dětem do úst vletí čmelák a stěhuje se postupně z úst *m* přes nos *n* do hlavy *ng*. Děti krouží rukama kolem uší a kruhy zvětšují. Nakonec čmelák vylétne ven velkým obloukem. Krouživé pohyby rukou posilují rozeznění rezonančních dutin hlavy. *M* rezonuje v ústech, *n* v nose a *ng* v celé lebce. Děti by neměly tlačit dech do hlasivek Vydechují lehce s uvolněnou čelistí (stoličky od sebe).

Kopule je místo nad hrtanem, kde hlas získává příjemnou barvu, kulatost a měkkost (Tichá, 2009). K rozeznění **kopule** je zapotřebí volná dolní čelist, kořen jazyka a otevřený hrtan. U dětí jsem se snažila navodit představu kulatého a měkkého tónu ukázkou a motivací – tajné zívání, horký brambor v puse. Cestou k hlavovým rezonancím jsou vokály o, u, a. Při všech hrách jsem sledovala uvolnění těla a lehkost prováděných cviků. Děti by při těchto cvicích neměly tlačit na hlas. K rozeznění kopule nám pomůže hra:

Fantazijní dialog - na cizí slova

- menge, mange, mingi, genge, gange, gongo – touto cizí řečí si děti povídají, pak si vysvětlí o čem každý z nich hovořil. Při vyslovení souhlásek *k, ng* se kořen jazyka pohybuje jako

„kladívko“ odrážející se od „kovadliny“ měkkého patra. Děti mohou používat slovy typu speaking, making, bongo, Kongo aj.

Strašíme malé děti – hra Na strašidla

- děti se navzájem straší bubububú, bobobobó. Vycházející zvuk by měl být tmavý a strašidelný.

5.2.2.5 Navozování hlavového tónu

S rozezníváním hlavové rezonance úzce souvisí navozování hlavového tónu, který je pro zpěv zásadní. Děti měly problém s přechodem z hrudního do hlavového rejstříku. Pokud by děti při zpěvu nepoužívaly hlavový tón, nemohly by zpívat vyšší tóny. Hrudní rejstřík neumožňuje zpěv ve vyšší hlasové poloze. Díky hlavovému tónu je hlas pružný, barevný a nosný. Cviky na probuzení hlavového tónu jsem prováděla polohlasem a slabě v tóninách F a G dur, tedy ve vyšší hlasové poloze na vokál *u* glissandem. Znějící hlavový tón děti mohly vnímat dotekem, když si daly ruce dlaněmi na temeno hlavy. Ucítily jemné vibrování. Byl to pro ně nový poznatek. K probuzení hlavového tónu jsou vhodné hry:

Hlasy a zvuky

- děti hlasem napodobují zvířata: kukačku (ku-ku), hrdličku (vrrrkúúú), sovu (húúú), čmeláka (brummm), kočku (mijaou).
- houkačky – houkání vlaku (hu-húúú), siréna (vujííí), ozvěna (húúú), indiáni – (u-u-u), volání do dálky (u-ú)

Ku-tululululúúúú

- hra s míčem – *ku* necháme svobodně odskočit do vyšší polohy, tón nemusí být čistý.

Meluzína

- děti po vzestupném melodickém obloučku sestupují glissandem húúú dolů.

Při zpěvu písniček jsem vybírala spíše ty se sestupnou melodií z knihy Z. Šimanovského, A. Tiché: Skákal pes, Pec nám spadla, To je zlaté posvícení, Rybička maličká, Hou, hou krávy jdou, Halí, belí, Maličká su, Tluče bubeníček, Já husárek malý, Šel tudy, měl dudy, Kalamajka, Cib, cib cibulka, aj

5.2.2.6 Artikulační obratnost

Mnoho dnešních dětí má problémy se správnou výslovností hlásek. To dětem může činit značné potíže při zpěvu písniček a při jejich nácvičce. „*Správně vyslovené je z větší části i dobře zazpívané.*“ (A. Tichá, 2009 Praha, s. 123). Správná výslovnost a zpěv spolu souvisí. Pokud je artikulační aparát v napětí nebo nepracuje správně, je třeba zařadit uvolňovací cviky na uvolnění čelisti, rtů, svalů tváře, jazyka, měkkého patra (11).

Rty

- nafukování tváří – střídavě levou a pravou tvář a pak obě dohromady
- posílat pusinku mamince
- pískání, prskání, třepeme rty
- špulit rty – střídavě vyslovovat hlásku O-E, U-I (u hlásky O,U rty našpulíme, u hlásky E,I dáme rty do úsměvu)

Hra **Na čertíka** – děti tvoří čertovský zvuk bl-bl-bl

Odfrknutí koně – prh, prh

Jazyk

- vyplazovat jazyk – olizovat ret, napravo, nalevo
- olizovat rty dokola
- bonbon v puse – jazykem děláme v puse bouličky
- koník – klapeme jazykem
- malíř – malujeme jazykem horní a dolní patro, tváře, ústa zevnitř
- čertík – rychlé vysouvání jazyka
- mistička z jazyka

Hra **Kutululululú** – ve střední i vyšší poloze, děti si mezi sebou posílají kuličky a vedou dialog kutulululú.

Vypadáme hloupě – děti říkají jé, já a tváří se přitom hloupě. Dbáme na uvolněnou čelist a jazyk leží volně, rozplácnutě na spodním rtu. Pak můžeme přidat vá-vá, blá-blá, gá-gá, tádá-tádá, apod.

5.2.2.7 Měkké patro

Měkké patro se podílí na správné funkci patrohltanového závěru, který usměřňuje výdechový proud.

- kloktání, šeptání, pití nápojů slánkou, foukat brčkem do vody (bublínky)

5.2.2.8 Práce s písničkou

Píseň je jeden ze základních typů hudebního projevu. Jde o zvokalizovaný text. Člověk píseň prezentuje buď vokálně nebo s doprovodem na hudební nástroj. Může být zpívána sólistou nebo sborově.

Výběr písně souvisel s momentálním stavem a situací, ve které se děti nacházely a asocioval konkrétní činnost dětí. Př. houpání na houpačce – píseň Houpy, houpy..., v lese – Já do lesa nepojedu..., při vyprávění pohádky Co měl zajíček k večeři – Zajíčku v lesíčku..., ad. Když byla píseň spjata s činností dětí, děti si ji lépe zapamatovaly.

Při práci s písničkou jsem dbala těchto pravidel:

- Děti jsem motivovala příběhem, pohádkou, hrou, obrázky.
- Seznámila jsem děti s textem písně – píseň jsem dětem zazpívala a přečetla. Mnohé písničky obsahují slova, jejichž význam děti nechápou, bylo třeba jim vše vysvětlit.
- Pověděli jsme si, o čem se v písničce zpívá, o kom je, která zvířátka v ní vystupují, jestli se děj písně odehrává doma, v lese nebo jinde v přírodě.
- Když měla píseň více slok, učily jsme se ji po částech.
- Pohyb tvoří nedílnou součást písničky a nám velmi pomáhal právě při učení, když jsme pohybem ztvárňovaly její děj. Děti si ji tak lépe pamatovaly.
- Při učení písničky nebo spíš textu se mi osvědčila rytmizace. Děti text vytleskávaly, vydupávaly.
- Když se děti s textem písně dostatečně seznámily, přešly jsme k doprovodu. Píseň jsem doprovázela hrou na housle, druhá paní učitelka na kytaru a děti samy používaly různé rytmické nástroje, které měly k dispozici – bambusové hole, kokosové skořápky, kukuřičné šustí, plechovky naplněné rýží, čočkou, bubínek z krabičky od sýra, bongo, triangel, zvonkohra, činelky, dřívka...

Děti zpívaly velmi rády. Písně jsem vybírala se zřetelem na věk a schopnosti dětí. Všimla jsem si hlasového rozsahu písně a také textu, aby byla pro děti přijatelná. Někdy jsou písně obtížné k zapamatování a je třeba je častěji opakovat.

6. Charakteristika tříd v MŠ a praktické návrhy

6.1 Kaštánci 3-4,5 let

Tato věková skupina dětí je charakteristická nedostatkem zkušeností v hudební oblasti. MŠ pak bývá prvním místem, kde se děti poprvé setkávají s aktivními pěveckými a hudebně-pohybovými činnostmi. Nástup nových dětí do MŠ je spjat s adaptací dítěte na nové prostředí, což je pravidelnost režimu dne, separace od matky, respektování a osvojování si pravidel a zásad MŠ, seznámení se s vrstevníky a učitelkami, jiné výchovné postupy, zapojování se do činností atd. Adaptace probíhala u každého dítěte individuálně. Ze začátku nově přichozí děti působily jako pozorovatelé. I když se děti se zájmem zapojovaly do nabízených činností a práce je bavila, převažovalo u nich po dobu dvou až tří měsíců receptivní chování. V tomto období sehrála důležitou roli paní učitelka, která dětem zpívala, zpěv doplňovala hudebně-pohybovými hrami, rytmicí, melodizací známých jednoduchých písniček a říkanek. Malé děti milují zvířata, tudíž jakékoliv písničky o zvířátkách, doprovázené pohybem a vlastním hlasovým ztvárněním byly vítány. Děti se vyjadřovaly podupy, pleskáním, šustěním dlaní apod. Jelikož tyto děti ještě neudržely pozornost po delší dobu, trvaly činnosti zpočátku 10-15 minut. Děti, které se nechtěly zapojovat, nebyly do činností nuceny, časem se zapojily samy.

Paní učitelce pomáhaly starší děti 4-4,5 leté, které se s chutí zapojovaly a tím vtáhly do společné práce i mladší děti. I u této věkové skupiny byla patrna roztržitost, daná věkem a nevyzrálostí CNS. Jelikož děti jsou motoricky zdatnější, všimla jsem si lepší sladění pohybů s hudbou. Také slovní zásoba a vyjadřování je již na lepší úrovni, tudíž bylo možno začít s rozvojem pěveckých dovedností za pomoci různých cvičení. Děti navázaly na podupy a pleskání používáním rytmických hudebních nástrojů - dřívka, činely, triangel, bambusové tyčky, bubínek aj. V MŠ, v malém oddělení schází hudební nástroj. S dětmi bylo potřeba neustále opakovat a tím se jim utvořil stálý repertoár, který pak mohly předvést na vánoční besídce rodičům a později i ke Dni matek viz. Příloha č.1 na CD2.

S mnoha říkankami a písničkami se děti seznámily až v prostředí v mš.

6.2 Veverky 5-6 let

Oddělení starších dětí navazuje na oddělení mladších dětí. Práce spočívá v přípravě dětí na vstup do základní školy. Děti by si měly stále více upevňovat základní pěvecké návyky a dovednosti. Jsou více koncentrovanější a klidnější a u činností vydrží delší dobu. Délka zaměstnání může být 30-45 minut, samozřejmě podle zájmu dětí. Pavel Jurkovič tvrdí: *Jediný způsob, jak se naučit zpívat, je zpívat.* Je patrné, že s dětmi paní učitelka zpívá. Ale zpěv se odehrává spíše v nižší hlasové poloze. Děti výš nevyzpívají, tak se jim přizpůsobíme. To je

sice správné, ale zpěv, pod správným vedením by měl mít nějaký vývoj. Toho lze dosáhnout pravidelností a opakováním cviků a her na práci s dechem, rozeznění rezonance, uvolnění těla, navození hlavového tónu, dodržování pravidel hlasové hygieny a artikulačními cviky. Děti projevovaly zájem o jakékoliv hudební aktivity. Zapojovaly se s chutí a s nadšením. Větší zájem však převládal u děvčat než u chlapců. S dobrou motivací a povzbuzením se i oni nakonec zapojovali. Děti neměly přílišnou zálibu v lidových písních. Kdyby si měly vybrat mezi lidovými písněmi a moderní hudbou, zvolily by modernu. Bylo znát, že na poslech a zpěv lidových písníček nejsou zvyklé. Nicméně jsem společně s paní učitelkou lidové písničky zařazovala do repertoáru a zjistila jsem, že nechtějí zpívat tyto písně pramenila z neznalosti. Písničky jsem doprovázela hrou na housle a to se dětem velmi líbilo, protože se s tímto nástrojem běžně nesetkávají. Ve třídě Veverek hrála paní učitelka na kytaru a občas na klávesy. Děti bavila rytmizace. Nejoblíbenější byl Orffovský instrumentář a bubny Bongo. Probouzely v dětech smysl pro improvizaci. Děti rády poslouchaly skladby, které jsem využívala k relaxaci a následně pak k pohybovému vyjádření. Oblíbená byla Beethovenova Měsíční sonáta, Hapkův Motiv panny, píseň Rozvíjej se poupátko. K těmto skladbám jsme použili padák. Děti svou činnost předváděly na vánoční besídce a ke Dni matek (viz. příloha č.2 na CD2). Účastnily se keramické vernisáže, na kterou si připravily krátký program (viz. příloha č.3 na CD2).

V příloze č.7 jsou uvedeny některé písničky, říkadla a rytmická cvičení.

6.3 Doporučení pro MŠ

Při pozorování obou oddělení jsem vysledovala nesystematičnost a nepravidelnost v hlasové výchově. Zpěv jako takový se sice provozuje, ale nemetodicky. Prostě se zpívá. Netvrdím, že je to málo, ale jelikož také paní učitelky nezpívají ve vyšší hlasové poloze, ale spíše v nižší, nemohou děti odposlouchat a napodobit vyšší tón. Děti se učí nápodobou a jak už bylo řečeno, mnoho věcí vnímají sluchem a zrakem.

Učitelky by měly dbát na hlasovou hygienu dětí. Dále viz. příloha č. 1 Zásady hlasové hygieny.

Ve třídě Kaštánků schází hra vyučujících na hudební nástroj. Třídu bych obohatila alespoň o klavír nebo klávesy. Na nich pak může učitelka provádět různá sluchová cvičení pro vytváření pojmu délky, síly, výšky, barvy tónu, pro zdokonalení intonace, hudební paměti a představivosti.

V tomto oddělení bych se zaměřila na rytmizaci s použitím Orffových nástrojů.

Pro lepší zapamatování a ukotvení písničky je potřeba opakování. Děti se učí pořád nové a nové písničky, ale pro ty nové zapomínají na staré. Když se pak zeptáme, jakou znají písničku, nevzpomenou si na žádnou.

Více bych propojila zpěv s hrou. Hra je nejdůležitější činností dětí předškolního věku. Veškeré činnosti by se měly odehrávat na bázi hry. Dříve lidé zpívali o běžných věcech v životě. Mnoho písniček se dá použít i dnes.

Zařadila bych víc skladeb k poslechu. Nemusí být dlouhé, ale děti si postupně utvoří vztah k vnímání i jiné hudby, než na kterou jsou zvyklé z domova. Hudbu mohou poslouchat třeba při relaxaci a před spaním někdy v rámci pohybových her, např. her s padákem.

Pravidelně bych např. 3x týdně zavedla chvíli s písničkou. Tyto chvíle by mohly probíhat v ranních hodinách ještě před řízenou činností. Náplní by byly artikulační cviky, dechová cvičení, cvičení na probuzení hlavového tónu apod. Samozřejmě formou hry. Děti by se tak rozmluvily, jemně nastartovaly své hlasivky.

Dnes se v mnohých mateřských školách preferují kroužky, zavedla bych hudební a zpěvní kroužek – př. Zpíváme si pro radost.

Na metodiku hlasového výcviku v oddělení mladších dětí by měly navázat v oddělení starších dětí a předškoláků. Metodika by měla být cíleně zařazena do TVP. Určitě by pomohlo zřídit hudební koutek, který by byl dětem k dispozici. Mohly by samy experimentovat s nástroji. Ze zkušenosti vyplynulo, že když některé dítě rytmizovalo, jiné se pokoušelo zpívat. Děti se také učí správně a s úctou pečovat o nástroje.

Dbát na individualitu dětí. Pokud nechtějí zpívat, nenutíme je, časem se samy přidají. Dobře děti motivovat, což je základním předpokladem úspěchu.

Usilovat o radost z prožitku.

6.4 Doporučení pro rodiče

Malé děti milují hudbu a velmi rády používají svůj hlas k vyjádření svých potřeb. Rodiče mohou vztah ke zpěvu a hudbě v dítěti pěstovat ještě před nástupem do MŠ. Děti potřebují vzory. V prvních letech života jsou to bezesporu rodiče, ke kterým dítě vzhlíží a od kterých se učí.

Matkám bych doporučila, aby už v těhotenství poslouchaly příjemné a libé zvuky, hudbu, která uklidňuje, aby si zašly na nějaký pěkný koncert a v neposlední řadě, aby si často zpívaly, protože děťátko matčin hlas slyší a pozná jej. V této činnosti by měly pokračovat i po narození dítěte třeba zpíváním ukolébavek nebo i sobě pro radost při každodenní práci.

Rodiče mají spoustu zábran, bojí se, že zpívají falešně, možná, že byli v dětství sami obětí okřikování.

Rodiče by neměli zapomínat na hru, která lidi sbližuje, vytváří přátelské a příjemné prostředí. Dítě často samo napoví, co bychom s ním mohli dělat, fantazii se meze nekladou. Domácnost nabízí mnoho možností k hlasovému a hudebnímu rozvoji. S dětmi můžete hrát na pokličky, lžičky, na skleničky naplněné vodou, nerezové misky a vařečky, vyrobte si hudební nástroje z plastové lahve a luštěnin, kelímky z plastu, kupte dítěti malé zvonečky a vyrobte si náramek, kromě nástrojů můžete hrát hry na poznávání zvuků např. schovejte dítěti hračku a zpívejte při tom píseň. Dítě má za úkol hračku najít. Když budete zpívat pomalu, je dítě daleko od hračky, když píseň zrychlíte k hračce se přibližuje. S dětmi poslouchajte zvuky v domácnosti a můžete je nakreslit. Třeba pračka, fén na vlasy, pod., zahrajte si hru na ozvěny, navštěvujte s dítětem kulturní akce s živou muzikou a nechejte dítě, ať se projevuje dle libosti. Zpívejte často na vycházce, na výletě, když jdete z MŠ, v autě, ve vaně, v lese. I sama příroda nabízí spoustu inspirace – napodobení zpěvu ptáčků, šum větru a stromů. Zpívejte na oslavách, nabízejte dítěti kvalitní hudbu, omezte reprodukováný poslech. Neokřikujte své dítě, když chce zpívat, neurážejte ho a neponižujte způsobem: „Ty zase ječíš, ticho bud“ apod. V jejich konání je povzbuzujte, dítě získá sebevědomí ve vyjadřování. Nebude se bát používat svůj hlas. Navštěvujte s dítětem hudební spolky ve vaší obci, či městě. Hlavně mu buďte vy přirozeným vzorem, děti potřebují vedení a podporu dospělých. Pokud promarníte příležitost spolupodílet se na jejich životě, budou o mnohé ochuzeni.

Závěr

Bakalářská práce pojednávala o hlasovém vývoji a rozvoji dítěte. V části teoretické jsem se kromě historického aspektu hlasového rozvoje od pravěku po současnost, zabývala jednotlivými vývojovými etapami dětí od početí po předškolní věk dítěte. Je patrné, že dítě už v prenatálním období svého života do sebe nasává zvukové podněty z vnějšího a vnitřního okolí především díky sluchu. Z faktů vyplývá, že dítě po narození používá svůj hlas správně, ale jeho další vývoj je ovlivněn právě prostředím, ve kterém vyrůstá. Důležitá role nejen v hlasovém rozvoji je připisována zejména matce. Práce také zmiňuje faktory ovlivňující člověka jako celku. Obrazně řečeno je člověk jako přijímač, který sluchem vnímá rytmické podněty zvnějšku a reaguje na ně pohybem, dohromady s dechem i hlasovým vyjádřením. Co je člověk ochoten přijímat za podněty, záleží na jeho momentálním emocionálním rozpoložení. Velkou roli v procesu hlasového vývoje dětí zastává předmět Hudební výchova, jejíž součástí a hlavní disciplínou je hlasový výcvik. Člověk se rodí s tzv. vlohami v případě práce jsem zmiňovala hudební vlohy a s nimi související hudební schopnosti jako je rytmus, tonální cítění, hudební paměť, představivost, sluch. Vloha se však může rozvinout hudebními činnostmi. Pokud se tak neděje, dochází k zakrnění. V práci poukazuji na propojenost hudebních činností v RVP PV. Názory psychologů se shodují v tom, že prožitky dítěte do 6-ti let jsou trvalé. Děti jsou v této době nejvíc otevřené a bezprostřední k přijímání hudebních impulsů. Hudební činnosti jsou propojeny celým RVP PV a pomáhají dítěti položit základy klíčových kompetencí.

Ve druhé části bakalářské práce jsem se zaměřila na podíl rodičů v oblasti hlasového vývoje a rozvoje dítěte a poskytl-li rodiče svým dětem dostatečně podnětné prostředí a správný hlasový a zpěvní vzor. Mapovala jsem pěveckou a hudební zdatnost rodičů a formou dotazníkového šetření jsem došla k závěru, že rodiče svým dětem zpívají velmi málo a svůj hlas často nahrazují hudbou reprodukovanou, děti jsou často nuceni poslouchat oblíbené nahrávky svých rodičů a pohybovat se tak v prostředí zamořeném moderní hudbou, která je směsicí zvuků, ve kterých se děti jen těžko orientují. Rodičům schází tolerance k rytmickým projevům dítěte, přitom děti mají potřebu se hudebně a rytmicky projevit. Tato potřeba pramení z jejich přirozenosti. Celý život člověka je založen na rytmu. Ve své úloze správného řečového a zpěvního vzoru selhávají i matky, které svým dětem téměř nezpívají. I když výzkum ukázal značný podíl ženského pohlaví nad mužským v tomto procesu, ani přesto není procento žen uspokojující. Paradoxně si však rodiče myslí, že dětem je nutné v rodinách zpívat a že oni jako rodiče hrají nezastupitelnou roli. Ptám se tedy: Proč

svou roli nehrají? Z výzkumu vyplývá, malá zpěvnost a muzikálnost v rodinách, což může mít za následek nezpěvnost u dětí a tím je podmíněno nepoužívání hlasového aparátu a tudíž jeho nedostatečný vývoj a rozvoj. Rodina je základním kamenem. Jaké jsou rodiny, taková je společnost. Jestliže mizí zpěv v rodinách, schází i ve společnosti. Rodiče nejsou jediní, kteří ovlivňují hlasový vývoj a rozvoj dítěte. Svou roli zde sehrávají i MŠ, do kterých jsou děti od tří let věku umísťovány. Proto jsem se v empirické části zamýšlela nad konkrétními činnostmi naší MŠ, co do hlasového vývoje a rozvoje dětí.

V MŠ jsem vycházela z pozorování a vlastní práce s dětmi (především v oddělení starších dětí). Mohu říci, že v naší mateřské škole děti zpívají. Baví je hudebně pohybové hry, rytmizace, tanec, rády poslouchají relaxační hudbu a zpěv. Jsou jim nabízeny činnosti úměrné věku a schopnostem. Děti dostatečně využívají rytmické nástroje, jen by k nim mohly mít volný přístup např. v koutcích aktivit. S rozvojem hudebních a hlasových dovedností se počítá v ŠVP a TVP. Nejvíce však záleží na vztahu paní učitelky k hudbě. Rozhodně je nabídka činností podporující hlasový vývoj daleko větší a rozmanitější než v rodinách. Děti se naučily mnoho říkanek a písniček, které z domova neznaly. Jen paní učitelky by měly být vzdělanější v oblasti metodického vedení hlasového výcviku, aby poznaly nástup s tvrdým, či měkkým hlasovým začátkem, správné dýchání, zpívání s pomocí hlavového tónu apod. Děti sice zpívají, ale především prsním rejstříkem s malou účastí hlavy. U starších dětí jsem se snažila formou her odbourat napětí, procvičovat správné dýchání, rozeznít hlavu a probudit hlavový tón, aby děti pochopily, že hlas je velikým nástrojem, se kterým si mohou pěkně pohrávat, ale zároveň si ho musí vážit a pečovat o něj. Děti zpívají rády a s nadšením, milují vše, co se týče hudby, jakýkoliv projev, ale aby si děti vytvořily správný návyk práce s hlasovým aparátem, potřebují systematické, metodické a hlavně pravidelné vedení. K tomu je zapotřebí odbornost učitelek, kvalitnější propracování a zařazení hlasového výcviku do ŠVP PV, návaznost z oddělení mladších dětí a nadšení. Je třeba říci, že zpěv a hudba v MŠ nejsou jedinými plnohodnotnými činnostmi, se kterými se děti setkávají a které jim působí radost. Bezesporu však děti obohacuje a otvírá jim nové obzory.

Použitá literatura a prameny

- BENÍŠEK, F. *Moje první říkadla*. Český Těšín: Finidr, s. r. o., 2007.
ISBN 978-80-87089-06-4.
- DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.
- HÁBA, K. *Nejmenším zpěvákům*. Praha: Supraphon, 1972.
- HÁLA, B., SOVÁK, M. *Hlas, řeč, sluch*. Praha: Česká grafická unie, 1947.
- HANŠPACHOVÁ, H. *Hry pro maminky s dětmi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-051-8.
- HANUŠ, J., KALABIS, V. *Skřivánek*. Praha: Panton, 1973.
- HURNÍK, I., EBEN, P. *Česká Orffova škola I*. Praha: Supraphon, 1969.
- JANOVSKÁ, O. *Malým zpěvákům*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- JENČKOVÁ, E. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: Orlice, 2002.
ISBN 80-903115-7-1.
- KULHÁNKOVÁ, E. *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-515-8.
- LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7.
- LIŠKOVÁ, M. *Rámcově vzdělávací program MŠ a hudební výchova*. Ostrava: Montanex, 2007. ISBN 80-7225-220-8.
- MAJTNER, J. *Hlasová výchova*. Olomouc, 2006. ISBN 80-244-1534-8.
- MAREK, V. *Tajné dějiny hudby*. Praha: Eminent, 2000. ISBN 80-7281-037-5.
- MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005.
ISBN 80-247-0870-1.
- MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- NAVRÁTIL, M. *Dějiny hudby*. Olomouc: Votobia s. r. o., 2003. ISBN 80-7220-143-3.
- PTÁČEK, V. *Sluníčko zpívá*. Nový Jičín: Dům kultury, 1970.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál, 2007.
ISBN 978-807367-264-5.
- TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-562-2.
- VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, J. *Pěvecká příprava učitelů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

Internetové zdroje:

- (1) LIPSKÝ, M. *Účinky hudby*. Dostupné ze: <<http://www.muzikoterapie.cz/?p=clanky-historicky-exkurz-do-taju-lecebneho-ucinku-zvuku-a-hudby>> (8. 1. 2011).
- (2) WIKIPEDIE. *Renesance*. Dostupné ze: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Renesance>> (1. 2. 2011).
- (3) WIKIPEDIE. *Baroko*. Dostupné ze: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Barokn%C3%AD_hudba> (2. 2. 2011).
- (4) STUDENTKA. *Pojetí dítěte v historickém kontextu*. Dostupné ze: <http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fakce%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D47%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D3592%26view%3D1%26url_back%3D> (10. 2. 2011).
- (5) MOJE RODINA. *Novorozenecké období*. Dostupné ze: <<http://www.moje-rodina.cz/miminka/vyvojova-psychologie-novorozenecke-obdobi.html>> (23. 2. 2011).
- (6) STUDENTZONE. *Ontogeneze řeči*. Dostupné ze: <<http://www.studentzone.cz/data/9/900/9005/Ontogeneze%20%F8e%E8i.doc>> (28. 2. 2011).
- (7) VESELÁ, P. *Vývoj řeči*. Dostupné ze: <<http://petravesela.blog.cz/0810/vyvoj-rci>> (28. 2. 2011).
- (8) JÍŠA, R. *Relaxační hudba pro miminka*. Dostupné ze: <<http://www.nespavost.com/pro%20miminka.html>> (28. 2. 2011).
- (9) SEDLÁK, F. *Hudební vývoj dítěte*. Dostupné ze: <http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:PWsjDq7QGacJ:www.zcu.cz/fpe/khk/Pro_studenty/Stud_materialy/UPS/Hudebnx_vxvoj_dxtxte.doc+teprve+ve+2.+a+3.+rokem+v%4%9Bku+se+projevuje+schopnost+zapamatov%C3%A1n%C3%AD+melodie,+jej%C3%ADho+znovupozn%C3%A1n%C3%AD+a+pokusy+ji+hlasem+reprodukovat+%E2%80%93+prvn%C3%AD+pokusy+o+zp%C4%9Bvn%C3%AD+imitaci&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGESiVhqNLT-oNC-EpJJ0iML50_i14r0AT0qAKMttQ3qTg5gwTNw5LfWkiWr2JZ3wPKbyWEelGfmUaVKbJvrqChCU0-KVppV1tHNSu7pxsnGegMZWcpWv17wY70uPICLf1Uy7V5YJD&sig=AHIEtbTTUDKyi6SebL2YXkVXzs_Ps6p2rQ> (21. 3. 2011).
- (10) WIKIPEDIE. *Hudba*. Dostupné ze: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hudba>> (24. 3. 2011).
- (11) *Artikulační cvičení*. Dostupné ze: <<http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:GpC6HeDpbicJ:www.logopedonline.cz/static/doc/artikulacni->

cviceni.pdf+artikula%C4%8Dn%C3%AD+cvi%C4%8Den%C3%AD&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEESjnql7GdKH0Ny6YTQt4wABsSOGhhsyl2r58nfmd6n2haVjzMpeJxLApuF1m_dVpFS_ID7V-x0F9z-QVU4xLDcG2uRoyGGokKwloLBfR_N_kx3y9RlF7SVZ_JRj6xM2dz7yWI371&sig=AHIEtbTAixzW1sBlr3ZEPocKYqrAAIudIA> (12. 6. 2011).

Časopis

INFORMATORIUM 3-8, *Jediný způsob, jak se naučit zpívat, je zpívat*. Květen 2011, s. 8.

Skripta

FROSTOVÁ, J., VANIAKOVÁ, M. *Základy hlasové výchovy pro učitele*. Zpracovala MgA. Pavlíková M. Brno: Masarykova univerzita, 2000.

Seznam příloh

A. Přílohy ve vazbě bakalářské práce

Příloha č. 1: Zásady hlasové hygieny

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče

Příloha č. 3: Upravený dotazník pro lepší výzkumné šetření

Příloha č. 4: Dětské hudební nahrávky, které mají rodiče k dispozici

Příloha č. 5: Nejčastěji poslouchané písně a oblíbené nahrávky dětí

Příloha č. 6: Písničky se sestupnou melodií

Příloha č. 7: Písně, říkanky a rytmická cvičení

B. Přílohy mimo vazbu bakalářské práce

1 DVD: č. 1 – Den matek Kaštánci

č. 2 – Den matek Veverky

č. 3 – Vystoupení na keramické vernisáži - Veverky

č. 4 – Krávy, krávy, jak si vlastně povídáte - Veverky

Anotace

Jméno a příjmení:	Edita Štecová
Katedra:	Hudební výchovy PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. Jarmila Šiřická
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Hlasový vývoj a rozvoj dítěte
Název v angličtině:	Vocal development and progression of a child
Anotace práce:	<p>Práce pojednává o hlasovém vývoji a rozvoji dítěte předškolního věku s preferujícím vlivem hlasového výcviku. Popisuje vývoj hlasu v historických epochách a zmiňuje hlasový vývoj z pohledu vývojové psychologie. Empirická část zkoumá primární působení rodiny na klesající hlasovou tendenci u dětí a zmiňuje důsledek zanedbávání této vývojové oblasti. Také charakterizuje vývojové skupiny dětí předškolního věku a zabývá se hudebními činnostmi podporujícími správný hlasový vývoj.</p>
Klíčová slova:	Dítě předškolního věku, hlas, dech, artikulace, rezonance, hlasový výcvik, zpěv, pohyb, rytmus, hudba, hudební výchova, hudební vlohy, schopnosti, činnosti.
Anotace v angličtině:	The concept of this work is to deal with vocal development and progression of a child of pre-school age (those under 6 years old), where the influence is preferred upon the vocal training. It describes the vocal development in historical links and refers to vocal development from the psychological progress point of view. Empirical part examines (Explorer) primary affects of the family on to the vocal development and progress of a child and mentions the consequence of

	neglecting of this progressing area. It also characterizes the progressing groups of children of pre-school age and occupies itself in musical activities – those support the correct vocal development.
Klíčová slova v angličtině:	Child of pre-school age, voice, breath, articulation, resonation, vocal training, singing, motion, rythm, music, musical telent, ability, activites.
Přílohy vázané v práci:	7
Přílohy mimo práci:	1 DVD
Rozsah práce:	61
Jazyk práce:	Český

Příloha č. 1

Zásady hlasové hygieny

Co to je hlasová hygiena?

- pojem „hlasová hygiena“ znamená jakým způsobem hlas používáme, jak s dechovým a hlasovým ústrojím zacházíme, v jakém prostředí trávíme většinu času a v jakém prostředí hlas používáme
- nešetrné a nehygienické zacházení s hlasem vede ke vzniku hlasových poruch
- základní vědomosti o hygieně hlasu by měl mít každý, který je nucen svého hlasu hodně používat a působí svým hlasem a mluvou na druhé

Co může znepříjemňovat či znemožňovat mluvený projev?

- dávat pozor na příliš ostrá a dráždivá jídla, která mohou podráždit sliznici hltanu, dráždění mohou také působit oříšky, kokosové ořechy a výrobky z kokosové moučky, černá mletá káva, potřeba vyzorovat, které potraviny či tekutiny právě mě dráždí a zahleňují a znemožňují dobrou kvalitu mluveného projevu
- pozor na pití ledových a horkých nápojů, zejména po větší hlasové zátěži
- alkoholické nápoje, zvláště koncentrovanější alkohol, dráždí sliznice a nepříznivě ovlivňuje i pocity v rezonančních prostorách
- nepříznivě na hlas působí kouření a pobyt v zakouřených prostorách
- pozor na léky, řada z nich může vést k pocitům suchosti v hrdle nebo ochablosti svalstva dýchacího i fonačního, tyto účinky mají zejména léky používané proti křečovým bolestem, léky proti alergickým projevům a také některé léky používané na „zklidnění“
- jsme-li nuceni pobývat ve znečištěném prostředí, nemluvíme nebo co nejméně, dýcháme nosem, který filtruje, ohřívá a zvlhčuje vzduch, a důkladně vydechujeme za pomoci břišních svalů a nadechujeme zlehka a krátce
- pozor na dýchání ústy v mrazivém vzduchu nebo studeném větru, opět dýchat nosem, v mrazivém vzduchu příliš nehovořit a nezpívat
- náhlé změny teploty nepůsobí dobře na hlas, proto rozehřátí nevdechujeme mrazivý vzduch nebo nepožívejme ledové pokrmy a nápoje
- ženy by se měly vyhýbat větší hlasové zátěži ve dnech kolem menstruace
- vyloučit návykové pokašlávání, které je způsobeno nervozitou, rozpaky, zbytečně zatěžuje hlasové ústrojí
- vyloučit tvrdé začátky (většinou je způsobuje psychické napětí, které se promítá do oblasti krku a prudké proražení vzduchu staženého hlasového ústrojí překrvuje hlasivky a poškozuje je)
- dávat si pozor na příliš hlasitý, násilný mluvený projev, při mluvení hlas zbytečně nezvyšovat, neřvat a nepřepínat

Co dělat, abychom předcházeli hlasovým poruchám?

- naučit se používat svůj hlasový nástroj, t.j. dech, rezonanční dutiny a mluvidla, tomu nás učí technika mluveného projevu
- snaha o pomalé, pravidelné a vyrovnané dýchání napomáhá psychické vyrovnanosti, která umožňuje dobrou kvalitu mluveného projevu, hlavně si uvědomovat důležitost kvalitního výdechu, ten vede k potřebnému nádechu a k uvolnění napětí, zkusit a trénovat můžeme kdekoliv a kdykoliv
- učit se správnému držení těla ve stoje, při chůzi i v sedě, to vede k umožnění volného dýchání, správné držení těla otvírá prostor hrudního koše a krku, opět lze zkusit, zkoumat a trénovat kdekoliv a kdykoliv

- seznámit se s funkcí bráničního svalu, naučit se vnímat bránici a vědomě ji používat jako „opratě“ výdechového proudu, jako pružnou a pevnou oporu, opět můžeme zkoušet a trénovat kdekoliv a kdykoliv
- na udržení dobré hlasové funkce má samozřejmě vliv i hygiena prostředí, pokud nemluvíme je dobré dýchat pouze nosem, protože nos funguje jako filtr a vdechovaný vzduch zvlhčuje
- velice důležité je dostatečné množství tekutin, nejlépe čisté vody nebo s trochou citronu či jablečného octu
- dbát na dostatečnou vlhkost vzduchu v prostředí, kde dlouhodobě pobýváme
- dostatečné množství spánku
- ráno před hlasovou zátěží se pořádně rozdýchat a lehce rozezpívat ve střední poloze svého hlasu (nejen pro zpěváky, zpěv pomáhá správnému posazení hlasu), uvědomovat si oporu do bránice, k tomu slouží hlasová a rezonanční cvičení
- před rozsáhlejším mluveným projevem si důkladně procvičit mluvidla, dobrá artikulace ulehčuje hlasivkám a zvyšuje kvalitu srozumitelnosti a opět je potřeba „posadit“ hlas, rozrezonovat pomocí rezonančních cvičení
- při pocitu hlasové únavy si můžeme akutně pomoci masírováním krku, palcem ruky, v místě kořene jazyka
- nezanedbávat onemocnění hlasového ústrojí a dodržovat léčebná opatření, důležitou prevencí hlasových poruch je přísný hlasový klid již v samotných začátcích změny hlasu, v žádném případě se nedoporučuje šeptání, které velmi namáhá hlasové ústrojí

Zpracovala MgA. Martina Pavlíková na základě skript „Základy hlasové výchovy pro učitele“. (J. Frostová, M. Vaniaková) Masarykova univerzita Brno 2000

Příloha č. 2

Dotazník pro rodiče na téma: Hlasový rozvoj a vývoj dítěte

Milí rodiče, prosím vás o pomoc při vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní, veškeré údaje, které získám z uvedených odpovědí, budou použity jen k mé bakalářské práci.

Mnohokrát vám děkuji za váš, nad dotazníkem strávený čas.

1. Umíte zpívat?

Žena

Muž

- a) ano
- b) trochu
- c) ne

2. Jak často doma zpíváte?

Žena

Muž

- a) často
- b) občas
- c) vůbec

3. Zpíváte doma před dětmi?

Žena

Muž

- a) ano, často
- b) občas
- c) vůbec ne

4. Zpíváte si doma při práci?

Žena

Muž

- a) ano
- b) občas
- c) vůbec ne

5. Hrajete na hudební nástroj? Jaký?

Žena

Muž

- a) ano, hraji
- b) trochu
- c) nehraji

6. Používáte doma hudební nástroj?

Žena

Muž

- a) ano, často
- b) občas
- c) vůbec ne

7. Myslíte si, že je nutné s dětmi zpívat?

Žena

Muž

- a) ano, často
- b) jen výjimečně
- c) vůbec - proč? (důvod)

8. Zpíváte často svému dítěti (dětem)?

Žena

Muž

- a) ano, často
- b) občas
- c) vůbec

9. Zpíváte s dítětem (dětmi) v autě při rodinných výletech?

Žena

Muž

- a) ano, vždycky
- b) ne vždy
- c) vůbec ne

10. Zpíváte si s dítětem (dětmi) před spaním?

Žena

Muž

- a) ano, pokaždé
- b) jen občas

c) nikdy

11. Čtete nebo vymýšlíte dítěti (dětem) pohádky?

Žena

Muž

- a) ano, čtu (vymýšlím)
- b) někdy čtu (vymýšlím)
- c) vůbec nečtu (nevymýšlím)

12. Praktikujete s dítětem (děťmi) říkanky s pohybem, ukazováním?

Žena

Muž

- a) ano, často
- b) občas
- c) neprojektuji

13. Jaký jazyk při zpěvu používáte?

Žena

Muž

- a) český
- b) anglický
- c) německý
- d) jiný

14. Jak přijímáte dětské prozpěvování, pobroukávání, výskot? (př. po dlouhém pracovním dni)

Žena

Muž

- a) toleruji, nevaďí mi
- b) akceptuji s výhradami
- c) jde mi na nervy, okřikuji

15. Nasloucháte svému dítěti (děťem), když vám chce zazpívat písničku, povyprávět pohádku, kterou slyšelo, vidělo, nebo povykládat zážitky z MŠ?

Žena

Muž

- a) ano, pokaždé si najdu čas
- b) jen, když mám čas
- c) jen, když se mi chce

d) nikdy, nemám čas, náladu

16. Posloucháte ve volném čase hudbu? (Hudbu, kterou si sami pustíte)

Žena

Muž

- a) ano, poslouchám vždy
- b) poslouchám občas
- c) ne, neposlouchám

17. Jaké hudební styly rádi posloucháte? Možností může být víc.

Žena

Muž

- Pop
- Rock
- Folk
- Klasická hudba
- Jazz
- Blues
- Dechovou hudbu
- Dětskou hudbu
- Metal
- Jinou

18. Jaká média při poslechu hudby nejčastěji využíváte?

Žena

Muž

- a) Rádio (ne internetové)
- b) CD
- c) Internet
(např. Last.fm, nikoliv
stáhnout a poslechnout)
- d) Počítač
- e) Ostatní

19. Líbí se vám hudba

Žena

Muž

- a) hlasitá

- b) veselá
- c) rychlá
- d) pomalá
- e) smutná
- f) tichá

20. Posloucháte hudbu, která je určena dětem?

Žena

Muž

- a) ano
- b) někdy
- c) neposloucháme vůbec

21. Dětskou hudbu posloucháte nejčastěji s texty

Žena

Muž

- a) českými
- b) anglickými
- c) německými
- d) jinými

22. Jaké dětské hudební nahrávky máte k dispozici? Prosím vypište.

Žena

Muž

23. Které hudební nahrávky mají děti (dítě) ve velké oblibě? (jak z dětských, tak i z jiných žánrů). Prosím vyjmenujte.

Žena

Muž

24. Jaký typ písni má vaše dítě (děti) rádo (y)?

Žena

Muž

- a) rychlé, taneční
- b) pomalé, zpěvné
- c) jednoduché
- d) složitější, zajímavé
- e) textově snadno zapamatovatelné

25. Umíte si představit život bez zpěvu, hudby?

Žena

Muž

- a) ano, umím, nic z toho by mi nechybělo
- b) jen zčásti, asi by mi trochu scházela
- c) ne, neumím, je součástí mého života

26. Myslíte si, že když budete dítěti (dětmi) zpívat, bude to mít vliv na jejich hlasový vývoj a rozvoj? Pokud ano, tak jaký? Pokud ne, proč?

Žena

Muž

- a) ano, zásadní
- b) ano, jen zčásti
- c) ne, nijak zvlášť

27. Myslíte si, že se dítě rodí s rytmem v těle?

Žena

Muž

- a) ano, samozřejmě
- b) někdo ano, někdo ne
- c) zásadně ne, je to získaná vlastnost

28. Vadí vám, když si dítě (děti) hraje(i) „na bubeníka“ a rámusí tak na celé kolo?

Žena

Muž

- a) ne, ještě ho podporuji
- b) vadí, snažím se ho utiшит
- c) jednoznačně zakazuji
třískání všeho druhu

29. Myslíte si, že je důležité, aby se v rodinách s dětmi zpívalo, tancovalo, hrálo?

Žena

Muž

- a) ano, je to nutnost
(a proč?)
Žena:
Muž:
- b) jen v některých rodinách
(a kterých?)
Žena:
Muž:
- c) ne, není to důležité ani nutné
(a proč?)
Žena:
Muž:

30. Jak reaguje dítě na vaši pěveckou, hudební, taneční či rytmickou aktivitu?

Žena

Muž

- a) pozitivně, aktivně
- b) pasivně, bez zájmu, bez emocí
- c) negativně, je tím deprimováno
- d) nemá na co reagovat

Ještě jednou mnohokrát děkuji, moc jste mi pomohli.

S pozdravem

Štecová Edita

Příloha č. 3
Upravený dotazník pro lepší výzkumné šetření na téma: Hlasový vývoj
a rozvoj dítěte
7 zkoumaných oblastí

1 Oblast: *Hlasové a hudební předpoklady rodin, hlasová a hudební aktivita rodičů*

2. Umíte zpívat?

Žena **Muž**

- a) ano
- b) trochu
- c) ne

2. Jak často doma zpíváte?

Žena **Muž**

- a) často
- b) občas
- c) vůbec

3. Zpíváte doma před dětmi?

Žena **Muž**

- a) ano, často
- b) občas
- c) vůbec ne

4. Zpíváte si doma při práci?

Žena **Muž**

- d) ano
- e) občas
- f) vůbec ne

5. Hrajete na hudební nástroj? Jaký?

Žena **Muž**

- d) ano, hraji
- e) trochu
- f) nehraji

13. Používáte doma hudební nástroj?

Žena **Muž**

- a) ano, často
- b) občas
- c) vůbec ne

2. oblast: *Hlasové a hudební aktivity rodičů vůči dětem*

8. Zpíváte často svému dítěti (dětem)?

Žena **Muž**

- a) ano, často
- b) občas

c) vůbec

9. Zpíváte s dítětem (dětmi) v autě při rodinných výletech?

Žena Muž

- a) ano, vždy
- b) jen občas
- c) vůbec ne

10. Zpíváte si s dítětem (dětmi) před spaním?

Žena Muž

- a) ano, pokaždé
- b) jen občas
- c) nikdy

11. Čtete nebo vymýšlíte dítěti (dětem) pohádky?

Žena Muž

- a) ano, čtu (vymýšlím)
- b) někdy čtu (vymýšlím)
- c) vůbec nečtu (nevymýšlím)

12. Praktikujete s dítětem (dětmi) říkanky s pohybem, ukazováním?

Žena Muž

- a) ano, často
- b) občas
- c) nepraktikuji

3. oblast: Hudební žánr, jazyk a média poslechu rodičů

13. Jaký jazyk při zpěvu používáte?

Žena Muž

- a) český
- b) anglický
- c) německý
- d) jiný

16. Posloucháte ve volném čase hudbu? (Hudbu, kterou si sami pustíte)

Žena Muž

- a) ano, poslouchám vždy
- b) poslouchám občas
- c) ne, neposlouchám

17. Jaké hudební styly rádi posloucháte? Možností může být víc.

Žena Muž

Pop
Rock
Folk
Klasická hudba
Jazz
Blues
Dechovou hudbu
Dětskou hudbu

Metal
Jinou

18. Jaká média při poslechu hudby nejčastěji využíváte?

Žena

Muž

- a) Rádio (ne internetové)
- b) CD
- c) Internet (např. Last.fm)
- d) Počítač
- e) Ostatní

19. Líbí se vám hudba

Žena

Muž

- a) hlasitá
- b) veselá
- c) rychlá
- d) pomalá
- e) smutná
- f) tichá

4. oblast: Nejčastěji používané písně a oblíbené nahrávky dětí, preferující jazyk

20. Posloucháte hudbu, která je určena dětem?

Žena

Muž

- a) ano
- b) někdy
- c) neposloucháme vůbec

21. Dětskou hudbu posloucháte nejčastěji s texty

- a) českými
- b) anglickými
- c) německými
- d) jinými

22. Jaké dětské hudební nahrávky máte k dispozici? Prosím vypište.

Žena

Muž

23. Které hudební nahrávky mají děti (dítě) ve velké oblibě? (jak z dětských, tak i jiných žánrů). Prosím vypište.

Žena

Muž

24. Jaký typ písni má vaše dítě (děti) rádo (y)?

Žena

Muž

- a) rychlé, taneční
- b) pomalé, zpěvné

- c) jednoduché
- d) složitější, zajímavé
- e) textově snadno zapamatovatelné

5. oblast: *Reakce rodičů na přirozené vyjadřovací projevy dítěte*

14. Jak přijímáte dětské prozpěvování, pobroukávání, výskot? (př. po dlouhém pracovním dni)

	Žena	Muž
a) toleruji, nevadí mi		
b) akceptuji s výhradami		
c) jde mi na nervy, okřikuji		

15. Nasloucháte svému dítěti (dětem), když vám chce zazpívat písničku, povyprávět pohádku, kterou slyšelo, vidělo, nebo povykládat zážitek z MŠ?

	Žena	Muž
a) ano, pokaždé si najdu čas		
b) jen, když mám čas		
c) jen, když se mi chce		

28. Vadí vám, když si dítě (děti) hraje(i) „na bubeníka“ a rámusí tak na celé kolo?

	Žena	Muž
a) ne, ještě ho podporuji		
b) vadí, snažím se ho utiшит		
c) jednoznačně zakazuji
třískání všeho druhu		

6. oblast: *Názory rodičů na potřebu zpěvu a hudby v rodinách*

7. Myslíte si, že je nutné s dětmi zpívat?

	Žena	Muž
a) ano, často		
b) jen výjimečně		
c) vůbec - proč? (důvod)		

25. Umíte si představit život bez zpěvu, hudby?

	Žena	Muž
a) ne, neumím, je součástí mého života		
b) jen zčásti, asi by mi trochu scházela		
c) ano, umím, nic z toho by mi nechybělo		

26. Myslíte si, že když budete dítěti (dětem) zpívat, bude to mít vliv na jejich hlasový vývoj a rozvoj? Pokud ano, tak jaký? Pokud ne, proč?

	Žena	Muž
a) ano, zásadní		
b) ano, jen zčásti		
c) ne, nijak zvlášť		

27. Myslíte si, že se dítě rodí s rytmem v těle?

Žena

Muž

- a) ano, samozřejmě
- b) někdo ano, někdo ne
- c) zásadně ne, je to získaná vlastnost

29. Myslíte si, že je důležité, aby se v rodinách s dětmi zpívalo, tancovalo, hrálo?

Žena

Muž

- a) ano, je to nutnost (a proč?)
Žena:
Muž:
- b) jen v některých rodinách (a kterých?)
Žena:
Muž:
- c) ne, není to důležité ani nutné (a proč?)
Žena:
Muž:

14. oblast: Reakce dítěte na hudební, pěvecké, rytmické a taneční projevy rodičů

30. Jak reaguje dítě na vaši pěveckou, hudební, taneční či rytmickou aktivitu?

Žena

Muž

- a) pozitivně, aktivně
- b) pasivně, bez zájmu, bez emocí
- c) negativně, je tím deprimováno
- d) nemá na co reagovat

Příloha č. 4

Dětské hudební nahrávky, které mají rodiny k dispozici

CD Ondrášek (pěvecký sbor Nový Jičín)
High School Musical
Hudba na statku
Hudební říkadla Josefa Lady v podání J. Sommera
Jaromír Nohavica
Kočka leze dírou
Kouzelná školka (Dáda, Majda)
Maxim Turbolenc
Mibidizo
Nejhezčí písničky pro nejmenší dětičky
Pásmo lidových písní
Písničky a říkánky 1 a 2
Písničky od Jitky Molavcové
Písničky s Dádou, Minidiscoshow
Písničky z filmů a pohádek
Sluníčko, sluníčko
Soubor CD Pavla Nováka
Svěrák, Uhlíř
Šmoulové
Tancovala žížala
Tom a Jerry
Ukolébavky
Vadí, nevadí
Vánoční koledy od kluků a holčiček
Včelí medvídci
Večerníčkové
You Tube – hroch, bobík
Zpívání s Míšou, CD, DVD
Zpívánky

Příloha č. 5

Nejčastěji poslouchané písně a oblíbené nahrávky dětí

Z dětských titulů:

Cvičíme s Míšou
Dáda Patrasová
Hudba na statku
Hudební říkadla J. Lady
Já písnička
Kočka leze dírou
Mach a Šebestová
Maxim Turbolenc
Nejhezčí písničky pro nejmenší dětičky

Písničky z pohádek

Sluníčko, sluníčko
Svěrák Z.
Šmoulové
Tom a Jerry
Uhlíř J.
Včelí medvídci

Z české tvorby:

Suchý J., Šlitr J.
Nohavica J.
Plíhal K.
Vondráčková L.
Landa D.
Skupina Kabát
Skupina Kryštof

Ze zahraniční tvorby:

Hannah Montana
Jackson M.
Koncert Depech Mode
Koncert Robieho Williamse
Lady Gaga
Lily Allen
Moderní
Taneční popové s klipy k dívání
U2

Ostatní:

Klasickou

Příloha č. 6

Písničky se sestupnou melodií

Cib, cib, cibulenka

česká

Musical score for 'Cib, cib, cibulenka' in G major, 2/4 time. The melody descends in each line. Chords are indicated above the notes.

D
Cib, cib, ci - bu - len - ka, mak, mak, ma - ku - len - ka,
A D A D
když jsem by - la ma - lič - ká, cho - va - la mě ma - lič - ká,
A D A⁷ D
a teď když jsem ve - li - ká, mu - sím cho - vat Je - ní - ka.

Dú, Valaši, dú

moravská

Musical score for 'Dú, Valaši, dú' in F major, 2/4 time. The melody descends in each line. Chords are indicated above the notes.

F C F F C F
Dú, Va - la - ši, dú, ho - re dě - di - nú,
F C F C
je - den ne - se pep - řek, dru - hý ve - ze Čes - nek,
F C F F C F
tře - tí ci - bu - lu, tře - tí ci - bu - lu.

2. Dú, Valaši, dú, hore dědinú,
jeden nese jíšku, druhý čerta v mišku, třetí cibulu.

Jetelíčku náš

česká

Musical score for 'Jetelíčku náš' in G major, 3/4 time. The melody descends in each line. Chords are indicated above the notes.

D A D A D
Je - te - lič - ku náš, pěk - nou vů - ni máš;
D⁷ H Emi Emi⁷ A D A⁷ D
na tom našem po - li všecko se to dro - ll, ty se ze - le - náš.

Kalamajka

česká

Musical notation for the song 'Kalamajka'. It consists of two staves. The first staff has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written with quarter notes and eighth notes. The lyrics are: 'Ka - la - maj - ka mik, mik, mik, o - že - nil se ko - mi - nik.' The second staff has a bass clef and the same key signature and time signature. The lyrics are: 'Svat - ba by - la ve - li - ká, tři dny hrá - la mu - zi - ka.' Chord symbols are placed above the notes: D, G, A, D on the first staff; Hmi, Emi, A7, D on the second staff.

2. Kalamajka pěkná věc, když je zima, šup na pec,
když je teplo, šup dolů, kalamajku tancuju.

Maličká su

moravská

Musical notation for the song 'Maličká su'. It consists of two staves. The first staff has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written with quarter notes and eighth notes. The lyrics are: 'Ma - lič - ká su, hu - sy pa - su, tan - co - va - la bych já,'. The second staff has a bass clef and the same key signature and time signature. The lyrics are: 'až se tře - su, tan - co - va - la bych já, až se tře - su.' Chord symbols are placed above the notes: D, A, D on the first staff; A, D, Hmi, Emi, A7, D on the second staff.

2. Třeba su já malušenká,
přece mě má ráda má maměnka.
3. Třeba su já jen maličká,
tatičkova su já holubička.

Rybíčka maličká

moravská

Musical notation for the song 'Rybíčka maličká'. It consists of two staves. The first staff has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written with quarter notes and eighth notes. The lyrics are: 'Ry - bič - ka ma - lič - ká po Du - na - ji pla - ve,'. The second staff has a bass clef and the same key signature and time signature. The lyrics are: 'chy - til ji šo - ha - jek ú sa - mé - ho kra - je.' Chord symbols are placed above the notes: D, A on the first staff; A, A7, D on the second staff.

2. Hoď mě zas, rybáři, do té čisté vody,
jsem ještě maličká, dopřej mi svobody.

Nebo varianta:

Nechod' tam, prši tam, je tam velké bláto,
upadneš, nevstaneš, budeš volat táto.

Fanga a lafia

Lidová píseň z Afriky

Musical notation for the song 'Fanga a lafia'. It consists of two staves. The first staff has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written with quarter notes and eighth notes. The lyrics are: 'Fan - ga a la - fi - a, a sche, a sche,'. The second staff has a bass clef and the same key signature and time signature. The lyrics are: 'Fan - ga, a la - fi - a a sche a sche.' Chord symbols are placed above the notes: C on the first staff; G, C on the second staff.

Slepičko má

Něžně

Sle - pi - čko má, ty jsi ho - dná: já ti dám zr - ní - čko,
ty mi dáš va - jí - čko, to jsi ho - dná.

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 6/8 time signature. It consists of two staves. The first staff begins with a 'D' chord and contains the lyrics 'Sle - pi - čko má, ty jsi ho - dná: já ti dám zr - ní - čko,'. The second staff continues with 'ty mi dáš va - jí - čko, to jsi ho - dná.' and includes 'A', 'D', 'A7', and 'D' chord markings above the notes.

Škubajte kravičky

moravská

Šku - bej - te, kra - vič - ky, na ú - ho - ře,
Šku - bej - te, kra - vič - ky, na ú - ho - ře, do - kud jej pan - tá - ta
ne - za - o - ře, do - kud jej pan - tá - ta ne - za - o - ře.

The musical score is written in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 2/4 time signature. It consists of three staves. The first staff has 'E', 'H7', and 'E' chord markings. The second staff has 'E', 'A', and 'H7' chord markings. The third staff has 'E', 'A', 'H7', and 'E' chord markings. The lyrics are: 'Šku - bej - te, kra - vič - ky, na ú - ho - ře, Šku - bej - te, kra - vič - ky, na ú - ho - ře, do - kud jej pan - tá - ta ne - za - o - ře, do - kud jej pan - tá - ta ne - za - o - ře.'

2. [: Paste se, kravičky, na dolině, :]
[: dokud vám travička nevyhyne. :]
3. [: Paste se, kravičky, na paloučku, :]
[: já půjdu za váma pomaloučku. :]

Mrazíci

ZIMNÍ PÍSNĚ

U - tí - ka - li dva mra - zí - ci vzhů - ru do - lů po u - li - ci,
jed - nou já, jed - nou ty, sníh se le - pí na pa - ty,
Slun - ce nás lá - ká ven, ces - ti - čka je pod sně - hem, zi - ma je tu.

The musical score is written in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a 2/4 time signature. It consists of three staves. The first staff has an 'F' chord marking. The second staff has 'C7' and 'F' chord markings. The third staff has 'C', 'G7', 'C', 'G7', and 'C' chord markings. The lyrics are: 'U - tí - ka - li dva mra - zí - ci vzhů - ru do - lů po u - li - ci, jed - nou já, jed - nou ty, sníh se le - pí na pa - ty, Slun - ce nás lá - ká ven, ces - ti - čka je pod sně - hem, zi - ma je tu.'

Příloha č. 7

Písňe, říkanky a rytmická cvičení

Písňe

Stojí vrba košatá

moravská

Musical notation for the song 'Stojí vrba košatá'. It consists of two staves of music in G major, 2/4 time. The first staff has lyrics: 'Sto - jí vr - ba ko - ša - tá, hej, hej, ko - la - da,'. The second staff has lyrics: 'na ní ko - za ro - ha - tá, hej, hej, ko - la - da.' Chords are indicated above the notes: D, G, D, A, A7, D, A7, D, Emi, A7, D.

2. Přišel k ní kmotr vlk,
natahuje na ní krk.
3. Paní kmotra, pojď dolů.
A já dolů nepůjdu.
4. Ty máš velký zubiska,
natáh bys mně kůžiska.

Strýček Donald

Traditional

Musical notation for the song 'Strýček Donald'. It consists of three staves of music in G major, 4/4 time. The first staff has lyrics: 'Strý-ček Do-nald fa - rmu měl, he - ja, he - ja, hou. A'. The second staff has lyrics: 'na té fa - rmě pej - ska měl, he - ja, he - ja, hou. a'. The third staff has lyrics: 'haf haf sem a haf haf tam haf sem haf tam všu de sa mé haf haf.' Chords are indicated above the notes: G, D, G, Fine, G, D7, G, G, D.C.al Fine.

3. ZAJÍČEK

JAN JELÍNEK

Musical notation for the song '3. ZAJÍČEK'. It consists of two systems of music in B-flat major, 3/8 time. The first system has lyrics: '1. Za - jí - čku v le - sí - čku, co - pak dě - 2. Za - jí - čku v po - lí - čku, co - pak to'. The second system has lyrics: 'lás? Bě - há - vám, ská - ka - vám, tu - hle mne máš. jíš? Tra - vi - čku, ho - ší - čku, však ty to víš.' The tempo is marked 'Klidně' and the dynamics are 'mp'.

11. VLAK

Hudba: V. BLÁHA
Slova: M. VESELÝ

Zpěv *Zrychlovat* *Rychle* *mf* *E^b* *B^{b7}* *E^b*

Piano *pp* *p*

ay-í jako dra-
k. U-li-čnic-ky za-
hvíz-dá, z-tratí kou-
ře mrak. U-li-čnic-ky
z-hvíz-dá, z-tratí kou-
ře mrak. vak!

V.K.

* / Jedna skupina zpívá píseň - druhá napodobuje vlak: "š-š-š."

2. Jede, jede vlak,
letí jako pták.
[Kola se mu rotočí
až přechází zrak.]
3. Jede, jede vlak,
zpívá si: Tak, takí
[Sedněte si, lidičky,
svezu vás i vak.]

19. VRABEC A SÝKORKA

Vesele *Lidová*

D A⁷ D

Vzal vra-be-ček na ta-ne-ček sý - kor - ku, mě- li spo- lu
A⁷ D F[#]mi E^{mi}

jednou só- lo na bor - ku. Vra- bec sa- mé sko- ky,
A⁷ D H^{mi} G A⁷ D

sý- kor- ka zas kroky, ne- šlo jim to do- hro- ma- dy na bor - ku.

14. UVÍJÍME VĚNEČEK

Volně-kroketem BOŽENA VISKUPOVÁ

Zpěv C G⁷ C S₂ C G⁷ C G⁷
 U- ví- jí- me vě- ne- ček

Piano *p*
sempre molto legato

C G⁷ C G⁷ C Emi
 ze všech na- šich ky- ti- ček. Za- ple- te- me do vě- neč- ku

A⁷ C⁷ F Emi Rychle
 kví- tek, lístek i vět- viž- ku. Ja- ké jmé- no máš? Pojd'tymezi nás!

*Recitativ** *f* G⁷ C D.S.
 J.B.

20. BĚŽEL TUDY ZAJÍČEK

Živě Lidová

F 1. C² F 3. B^b F 4. C⁷ F 5. 6. C⁷ F 7. Gm F 8. C⁷ F

1. Běžel tudy zají-ček, hou- py, hou- py, nesl pytel žemli-ček, hou-py, hou-py.
 2. Počkej na mne, zají-čku, hou- py, hou- py, dej mi jednu žemli-čku, hou-py, hou-py.

Varianta A. Zpěv s hrou "na tělo"

- 1.-2. takt - 7 podupů nebo pleskání do kolen,
- 3.-4. takt - tleskání,
- 5.-8. takt - opakování.

Varianta B. Zpěv s instrumentální hrou

- 1.-2. takt-rytmus přesně hraný na bubínek nebo ozvučná dřeva,
- 3.-4. takt-čtvrtové hodnoty hrané na triangel,
- 5.-8. takt-opakování

32. BUBEN

Hudba: VU VESELÝ
Slova: D. VESELA

Pochod

Zpěv

Zob. fl. soprán

M. bub.

Činel

V. bub.

Sbor:

Solo:

Sbor:

Mezihra a dohra.

V.K.

1. Jímám nový bu-ben,
2. Kočka na mne prská, bum, bum, bum,
že jí budím děčka, bum, bum, bum.
3. A pes na mne vrčf, bum, bum, bum,
abych mu šel s očí, bum, bum, bum.

Kapičky

PODZIMNÍ PÍSNĚ

C G C G C G

Daš - to - vé ka - pi - čky do - sta - ly no - ži - čky, ta - pi - ty, tap.

C G C G C G C

Bě - ha - ly po ple - chu, tro - pi - ly ne - ple - chu, ta - pi - ty, tap.

Le - ze je - žek, le - ze v le - se, jab - lič - ka si do - mů ne - se,
dě - ti ko - lem bě - ha - jí jež - ka všu - de hle - da - jí.

*Leze ježek, leze v lese,
náklad ani neunese,
do listí se zahrabal,
stočil se a spal a spal.*

Základní postavení

Jedna část dětí jsou ježci, klečí na všech čtyřech, ruce opřeny o celé předloktí. Druhá skupina jsou děti, zatím stojí někde na okrajích místnosti, jsou „ve svém domečku“, přijdou později.

Návrh provedení

- 1.–4. T: ježci lezou po čtyřech, ruce opřené o předloktí, na závěr se zastaví a přikrčí,
- 5.–8. T: druhá část dětí běhá mezi nimi, ruce s vystrčenými ukazováčky – jako bodlinky, píchají kolem sebe do všech stran ve vzduchu, na závěr se přikrčí a stanou se z nich také ježci.

Druhou sloku lezou všichni jako ježci, na závěr se v kleku přikrčí, čelo až na kolena, zhoupnou se na pravý a pak zas na levý bok a „usnou“.

Sněhulák

ZIMNÍ PÍSNĚ

Ku - li, ku - li, ku - li - lá, to je kou - le - sně - ho - vá, ku - li, ku - li, ku - li - lá,
kou - le už je ho - to - vá. Aj tak tak, aj tak tak, tak se sta - ví sně - hu - lák.

Základní postavení

Jedno dítě se sbalí do sbaleného kleku sedmo, druhé stojí u něho a bude ho kutálet jako svou kouličku.

Návrh provedení

- 1.–4. T: jedno dítě jde v předklonu a jemným tlakem kutálí druhé dítě,
- 1.–4. T se opakuje: děti si vymění role,
- 5.–8. T: obě děti se chytí za ruce a tančí v malém kroužku poskoky.

Obměna

Děti si kouličky jen představí a vždy skupina asi 6 dětí vytváří svého sněhuláka.

1. dvojice kutálí největší spodní kouli;
2. dvojice kutálí střední kouli;
3. dvojice kutálí hlavu.

Na druhou sloku, která se může 2x opakovat – jednou zpívaná a jednou jako nezpívaná dohra – sestavují děti sněhuláka, ozdobí ho pomyslnou mrkví, hrncem apod., a pak kolem něho tančují a „uplácávají“ ho.

I. KUKAČKA

JAN JELÍNEK

Vesele

ZPĚV

KLAVÍR

mp *mf* *f* *mf*

Vo - la - la ku - ka - čka ma - lé - ho pa - sá - čka, klu - ku, klu - kul

Za - šly ti hu - si - čky do zla - té pře - ní - čky, klu - ku, klu - kul

mp

Já jsem muzikant

česká

F C F C F
Já jsem mu-zí-kan-t a při-chá-zím k vám z če-ské ze-mě,
F C F C⁷ F
my jsme mu-zí-kan-ti, při-chá-zí-me k vám.
F C F C
Já u-mím hrá-ti, my u-mí-me ta-ky.
F C F C⁷
A to na hou-sle, jak se na ně hra-je?
F C F F
Fi-dli, fi-dli, sta-ré ví-dli, fi-dli, fi-dli, hou-sli-čky, hou-sli-čky.

2. A to na basu. Jak se na ni hraje?
A ta basa u primasa za kamnama stála,
jak primaska zatopila, basa sama hrála.
3. A to na trumpetu. Jak se na ni hraje?
Já rád játra, ty rád játra, on rád játra, trumpeta,
já rád játra, ty rád játra, on rád játra, trumpeta.
4. A to na bubínek. Jak se na něj hraje?
Bumtarata, bumtarata, bumtarata, bubínek,
bumtarata, bumtarata, bumtarata, bubínek.

Mamince

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Hanuš Polák
Z cyklu Podpisničky

Mírně

mp (Shor) *f* *C* *mf* (Solo od lib-ůřtel) *f* *B*

1. Kam nás no-hy po - ne - sou? Po-ne-sou nás do zo-le-na,
2. Kam nás no-hy po - ne - sou? Po-ne-sou nás k les-ní tů - ní,
3. Kam nás no-hy po - ne - sou? Po-ne-sou nás za mo-tý - ly.

Zvlnkohra
sopr.

Metakofon
alt.

f *F* *F* *B* *F* *F* *C* *F* (Shor) *3. mf* *f* *f*

bu-dem ti - še ja - ko pře - na. Tam nás no - hy po - ne - sou. 4. Kam nás no - hy po - ne -
ces tou vdech - nem ti - še v ú - ní. Tam nás no - hy po - ne - sou.
ten je žlu - tý ten je bí - lý. Tam nás no - hy po - ne - sou,

C *mf* (Solo od lib-ůřtel) *f* *F* *B* *F* *F* *B* *F* *B* *F* *B*

sou? Po - ne - sou nás ke kr - mít - ku, ces - tou na - tr - há - me kyt - ku, kyt - ku sa - mou

f (Shor a sólo) *C*

kon - va - lin - ku pro ma - min - ku, pro ma - mla - ku. Tam nás no - hy po - ne - sou,

Říkanky:

Běží myška po polici nese s sebou homolici.

Myško, malá maličká, uteč, číhá kočička.

Antonín veze kmín, veze Káču na tragaču, posadil ji za komín.

Rak leze z díry, vystrkuje kníry.

Bába se ho lekla, na kolena klekla.

Pekař peče housky, uždibuje kousky.

Pekařka mu pomáhá, uždibují oba dva.

Vrána letí, nemá děti.

My je máme, neprodáme.

Tluču, tluču mák, ale nevím jak.

Povězte mi paní mámo, jak se tluče mák?

Aj tak tak, aj tak tak, tak se tluče mák.

Na ty dobré koláče, které máma upeče.

Točí se vajíčko, točí se, točí,

Chyt' si ho , slepičko, chyt' si ho kočička.

Točí se vajíčko, točí se, točí,

Podívej matičko, na klín ti skočí.

Madla, Madla z půdy spadla,

natloukla si koleno o dubové koleno.

Sedí liška pod dubem, má písťalku a buben

Na písťalku píská, na bubínek tříská.

Rytmická cvičení:

Rytmická deklamace

Lidová dětská říkadla z Čech

Můžeme zároveň tlesknout na první (těžkou) dobu každého lichého taktu.

Rytmická deklamace

Dětská rozpočítadla z Čech

tlesk nebo triángl

Můžeme připojit tlesknutí nebo úhoz na bubínek na první dobu každého lichého taktu. Ve čtvrtové pomlce lehký úhoz do triáglu.

Stejným způsobem rytmizujeme také dětské rozpočítadlo z Moravy:

Sedí Káča na lavici,
v jedné ruce jitrnici
a ve druhé jelito,
běž, Pepíku, vem jí to!

e) RYTMICKÁ HRA NA OZVĚNU
Opakování jednotkových motivů:

The image displays eight numbered musical staves, each containing rhythmic notation. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and stems. The staves are arranged vertically and numbered 1 through 8. Staff 1 is labeled '1 Jeden:' and 'Všichni:'. Staff 2 is labeled '2'. Staff 3 is labeled '3'. Staff 4 is labeled '4'. Staff 5 is labeled '5'. Staff 6 is labeled '6'. Staff 7 is labeled '7'. Staff 8 is labeled '8'. The notation is presented on a series of horizontal lines, with some staves having a 2/4 time signature indicated at the beginning.

f) MELODICKÁ HRA NA OZVĚNU

Tvořivé rozvíjení intonačních schopností:

1 Jeden: Všichni: 2 Jeden: Všichni: 3 Jeden: Všichni:
 Ku - ku, ku - ku. Ku - ku, ku - ku. Tu-li-pán, tu-li-pán. Tu-li-pán, tu-li-pán. Ja-ter-ník, pe-tr-klíč. Ja-ter-ník, pe-tr-klíč.
 4 Jeden: Všichni: 5 Jeden: Všichni: 6 Jeden: Všichni:
 Kou-kol, pře-ni-ce. Kou-kol, pře-ni-ce. Kohou-tek a sle-pič-ka. Kohou-tek a sle-pič-ka. Ja-ro-sla-va Ko-čo-vá. Ja-ro-sla-va Ko-čo-vá.
atp.

Poznámka:

Každý motiv učitel (žák) předzpěvuje v různých transpozicích, polohách, síle, se změnami barvy hlasu. Možno využít vhodných cvičení, zařazených ad g).

g) MELODIZACE DVOUTAKTOVÝCH MOTIVŮ:

aa Hudební prostor dvoutónový: 1 2 3 4 bb Hudební prostor třítonový:
 Kou - kol, kou - kol. Pou - pě, rú - že. Roz - ma - rýn, bez a blín. Po - měn - ka a pe - tr - klíč.
 5 6 7 8
 Ko - hou - tek a sle - pič - ka. Pam - pe - liš - ka, što - vik. Hře - bí - ček, dy - mí - án. Vlá - da a Jan.
 cc Hudební prostor čtyřtónový: 9 10 11 12
 Da - na, E - va. Ko - ni - ček šim - lí - ček. Ko - hou - tek a sle - pič - ka. Krav - ka a ko - ník.
 dd Pentatonika: 13 14 15 16 17
 Pe - tr a Pa - vel. Ja - ho - dy, ma - li - ny. Šu - de - ný máj, vsto - do - le ráj. Rů - žo - u - zí tr - ním. Zvě - davost se ne - vy - plá - cí.
 Když ně - co máš, ať o to dšáš.